A Marxizmus–Leninizmus Klasszikusainak Kiskönyvtára

Lenin utolsó írásai

3

LENIN
UTOLSÓ ÍRÁSAI

A MARXIZMUS–LENINIZMUS KLASSZIKUSAINAK KISKÖNYVTÁRA

3.

LENIN
UTOLSÓ ÍRÁSAI

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
1963

LENIN
UTOLSÓ ÍRÁSAI

LEVÉL A KONGRESSZUSHOZ[1]

Feltétlenül azt tanácsolnám, hogy ezen a kongresszuson hajtsunk végre jó néhány változtatást politikai rendszerünkben.

Szeretném közölni önökkel azokat az elgondolásokat, amelyeket a legfontosabbaknak tartok.

Elsősorban arra gondolok, hogy a Központi Bizottság tagjainak számát több tucatra, sőt akár százra kellene emelni. Azt hiszem, hogy ha ezt a reformot nem hajtanók végre, Központi Bizottságunkat nagy veszedelmek fenyegetnék abban az esetben, ha az események nem alakulnának teljesen kedvezően számunkra (márpedig arra számítanunk kell).

A kongresszus figyelmébe kívánom ajánlani továbbá, hogy bizonyos feltételek mellett tegyék törvényerejűvé az Állami Tervbizottság határozatait, bizonyos fokig és bizonyos feltételekkel Trockij elvtárs felfogásához közeledve ebben a tekintetben.

Ami az első pontot, vagyis a központi bizottsági tagok számának felemelését illeti, úgy gondolom, hogy ez szükséges mind a Központi Bizottság tekintélyének emeléséhez, mind az apparátusunk megjavítását célzó komoly munkához, mind pedig annak megelőzéséhez, hogy a Központi Bizottság kisebb csoportjainak konfliktusai túlságosan nagy jelentőségűvé váljanak a párt egész sorsa szempontjából.

Úgy vélem, hogy pártunk joggal kívánhat a munkásosztálytól 50—100 központi bizottsági tagot, és ezt meg is kaphatja tőle anélkül, hogy ez a munkásosztálynak túlzott erőfeszítésébe kerülne.

Ez a reform jelentősen növelné pártunk szilárdságát, és megkönnyítené számára az ellenséges államok környezetében vívott harcot, amely véleményem szerint az elkövetkező években nagyon kiéleződhet és szükségszerűen ki fog éleződni. Azt hiszem, pártunk szilárdsága ezzel az intézkedéssel meghatványozódna.

Lenin

1922. XII. 23.
Feljegyezte: M. V.

II

A feljegyzések folytatása.
1922. december 24.

A Központi Bizottság szilárdságán, amelyről fentebb szóltam, a szakadás elleni intézkedéseket értem, ha egyáltalán lehet ilyen intézkedéseket tenni. Hiszen a „Russzkaja Miszl"-beli fehérgárdistának (azt hiszem, Sz. F. Oldenburg volt az)[2] természetesen igaza volt, amikor Szovjet-Oroszország elleni játszmájukban először is pártunk kettészakadására, másodszor pedig — mint e szakadás előmozdítójára — a pártban levő igen komoly nézeteltérésekre tette tétjét.

Pártunk két osztályra támaszkodik, s ezért ingatagsága lehetséges, de bukása is elkerülhetetlen, ha e két osztály között nem jöhetne létre a megegyezés. Ebben az esetben ilyen vagy olyan intézkedéseket tenni, sőt egyáltalán Központi Bizottságunk szilárdságáról elmélkedni — meddő dolog. Ebben az esetben semmiféle intézkedés sem háríthatja el a szakadást. De én remélem, hogy ez túlságosan távoli jövő és túlságosan valószínűtlen ahhoz, hogy beszéljünk róla.

Olyan szilárdságra gondolok, amely biztosíték arra, hogy a közeljövőben nem következik be szakadás, s itt néhány merőben személyi jellegű elgondolást szándékozom kifejteni.

Úgy vélem, a szilárdság kérdésében ebből a szempontból a legfontosabbak a Központi Bizottság olyan tagjai, mint Sztálin és Trockij. Kettejük viszonya véleményem szerint a nagyobbik felét teszi ki ama szakadás veszélyének, amelyet el lehetne kerülni, s amelynek elkerülését szolgálná szerintem egyebek közt az, ha a központi bizottsági tagok számát 50-re, 100-ra emelnénk.

Sztálin elvtárs, amióta főtitkár lett, felmérhetetlen hatalmat összpontosított kezében, és nem vagyok biztos afelől, hogy mindig elég körültekintően tud majd élni ezzel a hatalommal. Másrészről Trockij elvtárs, mint már a Közlekedésügyi Népbiztosság kérdésében a Központi Bizottság ellen folytatott harca megmutatta, nem csupán kiváló képességeivel tűnik ki. Személyileg ugyan talán ő a legtehetségesebb ember a jelenlegi Központi Bizottságban, de túlságosan elveti a sulykot magabiztosságánál fogva és a munka

tisztán adminisztratív oldala iránti túlzott vonzalma miatt.

A jelenlegi Központi Bizottság két kiváló vezetőjének ez a két tulajdonsága esetleg szakadáshoz vezethet, és ha pártunk nem tesz intézkedéseket ennek megakadályozására, a szakadás váratlanul bekövetkezhet.

Nem jellemzem tovább személyes tulajdonságaik szerint a Központi Bizottság többi tagját. Csupán arra emlékeztetek, hogy Zinovjev és Kamenyev októberi epizódja[3] természetesen nem volt véletlen, de éppoly kevéssé lehet ezt személyes bűnéül* felróni, mint Trockijnak azt, hogy nem bolsevik.

A Központi Bizottság fiatal tagjai közül Buharinról és Pjatakovról szeretnék néhány szót szólni. Szerintem ők a legkiválóbb erők (a legfiatalabbak közül), s velük kapcsolatban a következőket kellene szem előtt tartanunk: Buharin nemcsak hogy a párt legértékesebb és legnagyobb teoretikusa, hanem joggal tarthatjuk az egész párt kedvencének is; de elméleti nézetei nagyon is kétkedve sorolhatók a teljesen marxista nézetek közé, mert van benne valami skolasztikus (sohasem tanulta és azt hiszem, sohasem értette egészen a dialektikát).

XII. 25. Ami Pjatakovot illeti, kétségkívül erős akaratú és igen tehetséges ember, de túlságosan szereti az adminisztrálást és a munka adminisztratív oldalát ahhoz, hogy komoly politikai kérdésben rá lehetne támaszkodni.

*— Nyilvánvalóan elírás: „bűnéül" helyett értelem szerint „bűnükül" következne. — *Szerk.*

Természetesen mindezen észrevételeim csak a jelenre vonatkoznak, s arra az esetre, ha a két kiváló és odaadó funkcionáriusnak nem nyílna alkalma ismereteinek kiegészítésére és egyoldalúságának leküzdésére.

1922. XII. 25. *Lenin*
Feljegyezte: M. V.

KIEGÉSZÍTÉS AZ 1922. DECEMBER 24-I LEVÉLHEZ

Sztálin túlságosan goromba, és ez a fogyatékosság, amely teljes mértékben elviselhető közöttünk, kommunisták között, az egymás közötti érintkezésben — tűrhetetlenné válik a főtitkár tisztségében. Ezért javasolom az elvtársaknak, gondolkozzanak Sztálin áthelyezésének módján, és jelöljenek ki erre a helyre másvalakit, akinek minden egyébtől eltekintve csak egy előnye van Sztálin elvtárssal szemben, nevezetesen az, hogy türelmesebb, lojálisabb, udvariasabb és figyelmesebb az elvtársakkal, kevésbé szeszélyes stb. Ez a körülmény talán jelentéktelen csekélységnek látszik. Én azonban azt hiszem, hogy a szakadás elkerülése, s a fentebb Sztálin és Trockij viszonyáról írottak szempontjából ez nem csekélység, vagy ha igen, olyan csekélység, amely döntő jelentőségűvé válhat.

Lenin

Feljegyezte: L. F.
1923. január 4.

III

A feljegyzések folytatása.
1922. december 26.

A központi bizottsági tagok számának 50-re, vagy éppenséggel 100-ra való felemelése szerintem kettős, vagy akár hármas célt szolgálna: minél több tagja lesz a Központi Bizottságnak, annál többen fogják megtanulni a Központi Bizottságban végzendő munkát, és annál kisebb lesz annak a veszélye, hogy valamiféle elővigyázatlanság folytán szakadás áll be. Ha sok munkást bevonunk a Központi Bizottságba, könnyebb lesz nekik megjavítani apparátusunkat, mely szerfelett rossz. Apparátusunkat lényegében a régi rendszertől örököltük, és teljesen lehetetlen volt átalakítani ilyen rövid idő alatt, főleg a háború, az éhínség stb. közepette. Ezért azoknak a „kritikusoknak", akik csúfondárosan vagy rosszindulatúan apparátusunk hibáira célozgatnak, nyugodtan azt válaszolhatjuk, hogy egyáltalán nem értik meg a jelenlegi forradalom körülményeit. Öt év alatt általában nem lehet megfelelően átalakítani az apparátust, s különösen nem olyan körülmények között, amilyenek közt nálunk ment végbe a forradalom. Elég, hogy öt év alatt megteremtettük azt az új típusú államot, amelyben a munkások a parasztok élén a burzsoázia ellen vonulnak, — az ellenséges nemzetközi környezet körülményei közt ez is óriási eredmény. Ennek tudata azonban semmiképpen sem homályosíthatja el előttünk azt, hogy az apparátust lényegében a cár-

tól és a burzsoáziától vettük át, s hogy most, miután beköszöntött a béke és biztosítva van a minimális szükségletek kielégítése, ami megóv az éhínségtől, egész munkánknak az apparátus megjavítására kell irányulnia.

Úgy képzelem el a dolgot, hogy néhány tucatnyi munkás, ha tagja a Központi Bizottságnak, bárki másnál jobban foglalkozhat apparátusunk ellenőrzésével, megjavításával és újjáalakításával. A Munkás-Paraszt Felügyelet, amely eleinte gyakorolta ezt a funkciót, nem tudott megbirkózni ezzel a feladattal, s csak mint a Központi Bizottság e tagjainak „függeléke" vagy segítőtársa használható, meghatározott feltételek mellett. A Központi Bizottságba véleményem szerint nem olyan munkásokat kell elsősorban megválasztani, akik hosszú időt töltöttek szovjetszolgálatban (levelem e részében mindenütt a munkásokhoz sorolom a parasztokat is), mert ezekben a munkásokban már kialakultak azok a bizonyos hagyományok és előítéletek, amelyek ellen kívánatos felvenni a harcot.

A Központi Bizottság munkástagjai közé túlnyomórészt olyan munkásokat kell megválasztani, akik alacsonyabb szinten vannak annál a rétegnél, amely az öt év alatt a szovjettisztviselők sorába emelkedett, s közelebb állnak az egyszerű munkásokhoz és parasztokhoz, nem lehetnek azonban olyanok, akik közvetlenül vagy közvetve kizsákmányolók voltak. Azt hiszem, hogy az ilyen munkások, ha részt vesznek majd a Központi Bizottság és a Politikai Iroda valamennyi ülésén, s olvassák a Központi Bizottság ösz-

szes dokumentumait, a szovjet rendszer odaadó híveinek gárdáját alkothatják, akik alkalmasak arra, hogy először is fokozzák magának a Központi Bizottságnak a szilárdságát, másodszor, hogy eredményesen dolgozzanak az apparátus megújításán és megjavításán.

Lenin

Feljegyezte: L. F.
1922. XII. 26.

Lenin Művei. 36. köt.
1958. 601—606. old.

A feljegyzések folytatása.
1922. december 27.

AZ ÁLLAMI TERVBIZOTTSÁGNAK TÖRVÉNYHOZÓ FUNKCIÓKKAL VALÓ FELRUHÁZÁSÁRÓL

Ezt a gondolatot Trockij elvtárs, úgy hiszem, már régen felvetette. Én elleneztem, mert azt gondoltam, hogy ebben az esetben törvényhozó intézményeink rendszerében alapvető ütközés jönne létre. De miután a dolgot figyelmesen megvizsgáltam, úgy látom, hogy ez lényegében egészséges gondolat, tudniillik: az Állami Tervbizottság nem egészen tartozik törvényhozó intézményeink közé, jóllehet a hozzáértő embereknek, szakértőknek, a tudomány és a technika képviselőinek gyűjtőhelye lévén, lényegében a legtöbb adattal rendelkezik az ügyek helyes megítéléséhez.

Mi azonban eddig abból az álláspontból indultunk ki, hogy az Állami Tervbizottság adjon kritikusan elemzett anyagot az államnak, az államügyeket pedig döntsék el az állami intézmények. Úgy vélem, a jelenlegi helyzetben — amikor az államügyek rendkívül bonyolulttá lettek, s lépten-nyomon váltakozva kell eldönteni hol az Állami Tervbizottság tagjainak szakértői véleményét igénylő, hol ilyen szakértői véleményt nem igénylő kérdéseket, sőt mi több, olyan ügyeket is, amelyekben vegyesen vannak ilyen szakértői véleményt igénylő és nem igénylő pontok, — úgy vélem, hogy most csakugyan hoznunk kell valamilyen intézkedést az Állami Tervbizottság hatáskörének növelése érdekében.

Ezt az intézkedést úgy képzelem el, hogy az Állami Tervbizottság határozatait ne lehessen a szokásos hivatali úton megváltoztatni, hanem csak különleges eljárás útján, például úgy, hogy az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésszaka elé terjesztik a kérdést, vagy rendkívüli utasítás szerint új döntést készítenek elő oly módon, hogy rendkívüli szabályok alapján feljegyzést készítenek annak mérlegelésére, meg kell-e változtatni az Állami Tervbizottság adott határozatát vagy sem, végezetül úgy, hogy az Állami Tervbizottság határozatának megváltoztatását külön határidőhöz kötik stb.

Véleményem szerint e tekintetben közeledhetünk és közelednünk is kell Trockij elvtárshoz, de nem közeledhetünk hozzá abban a tekintetben, hogy vagy politikai vezetőink közül egy meghatározott személy, vagy a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnöke stb. legyen az Állami Tervbizottság elnöke. Azt hiszem, hogy itt most a személyi kérdés az elvi kérdéssel túlságosan összefonódik. Úgy vélem, hogy azok a kettős támadások, amelyek jelenleg az Állami Tervbizottság elnöke, Krzsizsanovszkij elvtárs és helyettese, Pjatakov elvtárs ellen irányulnak — egyfelől ugyanis mérhetetlen lagymatagság, önállótlanság, gerinctelenség vádját hallani, másfelől meg a túlzott durvaságnak, őrmesteri módszerek használatának, az alapos tudományos képzettség hiányának stb. vádját —, mondom, azt hiszem, ezek a támadások a kérdés két oldalát tükrözik, a végletekig eltúlozva őket, s valójában arra van szükségünk, hogy a Tervbizottságban kellően egyesüljön kétféle jellem, amelyek közül

az egyik típus Pjatakov, a másik Krzsizsanovszkij lehet.

Véleményem szerint az Állami Tervbizottság élén egyfelől tudományosan, méghozzá technikai vagy agronómiai vonalon képzett, s a technika vagy az agronómia terén nagy, hosszú évtizedes gyakorlati tapasztalattal rendelkező embernek kell állnia. Úgy vélem, ennek az embernek nem is annyira adminisztratív képességekkel kell rendelkeznie, mint inkább széles körű tapasztalattal és azzal a képességgel, hogy embereket tömörítsen maga köré.

Lenin

1922. XII. 27.
Feljegyezte: M. V.

V

Az Állami Tervbizottság határozatainak
törvényerejű jellegéről
szóló levél folytatása.
1922. XII. 28.

Egyes olyan elvtársainknál, akiknek megvannak a képességeik ahhoz, hogy döntő módon befolyásolják az államügyek irányítását, megfigyeltem, hogy eltúlozzák a munka adminisztratív oldalát, amelyre természetesen szükség van a maga helyén és a maga idejében, de amelyet nem szabad összekeverni a munka tudományos oldalával, a valóság széles körű felölelésével, az emberek megnyerésének képességével stb.

Mindenféle állami intézményben, különösen az Állami Tervbizottságban szükség van e két tulajdonság egyesítésére, és amikor Krzsizsanovszkij elvtárs közölte velem, hogy bevonja Pjatakovot az Állami Tervbizottságba és a munka tekintetében megegyezésre jutott vele, én ugyan hozzájárultam ehhez, de egyfelől bizonyos kételyeket tápláltam, másfelől olykor abban reménykedtem, hogy ebből az államférfiak két típusának kombinációja adódik. Most ki kell várni, huzamosabb tapasztalat alapján kell megítélni, valóra válik-e ez a remény, de elvileg, úgy vélem, kétségbevonhatatlan, hogy a jellemek és típusok (emberek, tulajdonságok) efféle egyesítése az állami intézmények helyes működése érdekében feltétlenül szükséges. Úgy vélem, hogy itt éppen olyan káros a túlzott „adminisztrálás", mint általában mindenféle túlzás. Az állami intézmény vezetőjében a legnagyobb fokban legyen meg az a képesség, hogy meg tudja nyerni az embereket, s legyen elég alapos tudományos és műszaki képzettsége ahhoz, hogy ellenőrizni tudja munkájukat. Ez az alap. Enélkül nem lehetséges a helyes munka. Másrészt igen fontos, hogy az állami intézmény vezetője értsen az adminisztrációhoz, s legyen egy vagy több megfelelő segítőtársa e téren. Ez a két tulajdonság aligha párosul egy személyben, és erre aligha lesz szükség.

Lenin

Feljegyezte: L. F.
1922. XII. 28.

VI

Az Állami Tervbizottságról szóló
feljegyzések folytatása.
1922. december 29.

Állami Tervbizottságunk nyilvánvalóan minden vonatkozásban szakértők bizottságává fejlődik. Ilyen intézmény élén csakis nagy tapasztalattal és átfogó műszaki tudományos képzettséggel rendelkező ember állhat. Az adminisztratív munkatársnak itt lényegében kisegítő szerepet kell betöltenie. Az Állami Tervbizottság bizonyos függetlenségére és önállóságára e tudományos intézet tekintélye szempontjából feltétlenül szükség van, és ennek egyetlen feltétele az, hogy munkatársai lelkiismeretesek legyenek, és lelkiismeretesen igyekezzenek végrehajtani gazdasági és társadalmi építésünk tervét.

Az utóbbi tulajdonság ma persze csak kivételképpen fordul elő, mert azoknak a tudósoknak túlnyomó többségét, akikből az Állami Tervbizottságot természetszerűleg létrehoztuk, szükségszerűen megfertőzték a burzsoá nézetek és a burzsoá előítéletek. Ebből a szempontból történő ellenőrzésük néhány személy feladata kell hogy legyen, akik az Állami Tervbizottság elnökségét alkothatnák, akiknek kommunistáknak kell lenniük, s a munka során napról napra figyelniük kell, milyen odaadással dolgoznak a polgári tudósok, milyen mértékben adják fel polgári előítéleteiket, s hogyan térnek át fokozatosan a szocializmus álláspontjára. Köztársaságunk Állami Tervbizottsága

vezetőinek ez a kettős munka, a tiszta adminisztrációval egybekötött tudományos ellenőrzés legyen az eszményképe.

Lenin

Feljegyezte: M. V.
1922. XII. 29.

Vajon ésszerű-e különálló megbízatásokra felosztani azt a munkát, amelyet az Állami Tervbizottság végez, s nem kellene-e inkább arra törekedni, hogy kialakítsuk az állandó szakértők körét, akiket az Állami Tervbizottság elnöksége rendszeresen ellenőrizne, és akik megoldhatnák az Állami Tervbizottság hatáskörébe tartozó kérdések összességét? Úgy vélem, hogy az utóbbi az ésszerűbb, s hogy a különálló ideiglenes és sürgős feladatok számának csökkentésére kell törekednünk.

Lenin

1922. dec. 29.
Feljegyezte: M. V.

Lenin Művei. 36. köt.
1958. 607—611. old.

A feljegyzések folytatása.
1922. dec. 29.

(A KÖZPONTI BIZOTTSÁGI TAGOK SZÁMÁNAK NÖVELÉSÉVEL FOGLALKOZÓ RÉSZHEZ)

Véleményem szerint, ha a központi bizottsági tagok számát növeljük, arra is, sőt mondhatnám főként arra kellene gondolnunk, hogyan ellenőrizhetnénk és javíthatnánk meg apparátusunkat, amely fabatkát sem ér. Erre a célra magas szakképzettséggel rendelkező szakemberek szolgálatait kell igénybe vennünk, és e szakembereket a Munkás-Paraszt Felügyeletnek kell előteremtenie.

Gyakorlatilag kell megoldani azt a feladatot, hogyan kombináljuk ezeket a kellő ismeretekkel rendelkező ellenőrzési szakembereket és a Központi Bizottság új tagjait.

Úgy látom, a Munkás-Paraszt Felügyelet (fejlődése és fejlődésével kapcsolatos tévedéseink folytán) végső soron azt eredményezte, amit most tapasztalunk, nevezetesen — a rendkívüli népbiztosság és a központi bizottsági tagok rendkívüli funkciói közötti átmenet állapotát; a mindenkit és mindent ellenőrző intézménytől a kisszámú, de elsőrendű ellenőrök együtteséhez való átmenet állapotát; ezeket az ellenőröket jól kell fizetnünk (ez különösen szükséges a mi korunkban, amikor mindent meg kell fizetni, s a jelenlegi körülmények között, amikor az ellenőrök közvetlenül azoknak az intézményeknek a szolgálatában állnak, amelyek jobban megfizetik őket).

Ha a Központi Bizottság tagjainak számát megfelelően növelni fogjuk, és a központi bizottsági tagok ilyen magas szakképzettségű szakemberek és minden területen nagy tekintéllyel bíró munkás-paraszt felügyeleti tagok segítségével évről évre tanulni fogják az államigazgatást, akkor úgy vélem, sikeresen meg fogjuk oldani ezt a feladatot, mellyel hosszú ideig nem tudtunk megbirkózni.

Eszerint végeredményben — mintegy 100 központi bizottsági tagra és ezek segítőtársaként 400—500-nál nem több munkás-paraszt felügyeleti tagra van szükség, akik a KB-tagok útmutatásai alapján ellenőrző munkát végeznek.

Lenin

1922. dec. 29.

Feljegyezte: M. V.

Lenin Művei. 36. köt.
1958. 612—613. old.

A feljegyzések folytatása.
1922. december 30.

A NEMZETISÉGEK, ILLETVE AZ „AUTONOMIZÁLÁS" KÉRDÉSÉHEZ

Úgy látom, nagyot vétettem Oroszország munkásai ellen, amikor nem avatkoztam be elég erélyesen és elég élesen az autonomizálás[4] hírhedt kérdésébe, amelyet hivatalosan alighanem a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kérdésének neveznek.

Nyáron, amikor ez a kérdés felvetődott, beteg voltam, azután pedig, ősszel, túlzott reményeket fűztem felépülésemhez és ahhoz, hogy az októberi és a decemberi plénumon[5] módom lesz majd rá, hogy beavatkozzam ebbe a kérdésbe. De sem az októberi plénumon (e kérdés tárgyalása során), sem a decemberin nem tudtam részt venni, s ily módon ez a kérdés csaknem teljesen elkerült engem.

Csak Dzerzsinszkij elvtárssal volt alkalmam beszélgetni, aki a Kaukázusból érkezett, és elmondta, hogyan áll ez a kérdés Grúziában. Zinovjev elvtárssal is válthattam néhány szót, és közölhettem vele ezzel a kérdéssel kapcsolatos aggályaimat. Mindaz, amit a Központi Bizottság által a grúz incidens „kivizsgálására" kuldött bizottság vezetője, Dzerzsinszkij elvtárs elmondott, csak a legnagyobb aggodalomra adott okot. Ha már odáig fajult a dolog, hogy Ordzsonikidze fizikai erőszak alkalmazására vetemedhetett, amint azt velem Dzerzsinszkij elvtárs kozolte, akkor elképzelhetjük, micsoda ingoványos talajra léptünk.

Látnivaló, hogy az „autonomizálás" gondolata gyökerében helytelen és időszerűtlen volt.

Azt mondják, szükség volt az apparátus egységére. Honnan indultak ki ezek az állítások? Vajon nem éppen attól az orosz apparátustól-e, amelyet, mint arra már naplóm egyik előző számában rámutattam, a cárizmustól vettük át, és amelyet csak éppen egy kicsit mázolt át a szovjet világ?

Kétségtelen, hogy ezzel az intézkedéssel várnunk kellett volna addig, amíg elmondhatjuk, hogy apparátusunkért mint a magunkéért kezeskedünk. Most viszont őszintén meg kell vallanunk ennek ellenkezőjét, azt, hogy olyan apparátust nevezünk a magunkénak, mely voltaképpen még teljesen idegen számunkra, és olyan burzsoá és cári keverék, melyet öt év alatt — mivel más országoktól nem kaptunk segítséget, és mivel a katonai „foglalatosság" és az éhínség elleni küzdelem volt az előtérben — semmiképpen sem gyűrhettünk le.

Ilyen körülmények között nagyon is természetes, hogy „a szövetségből való kilépés szabadsága", amivel mentegetőzünk, csak írott malaszt, s így nem tudja megvédeni a más nemzetiségű oroszországi állampolgárokat az olyan tősgyökeres orosznak, az olyan soviniszta nagyorosznak, lényegében erőszakos gazembernek a támadásától, amilyen a tipikus orosz bürokrata. Nem kétséges, hogy a szovjet és szovjetizált munkások, akiknek százalékaránya igen csekély, úgy bele fognak fulladni a nagyorosz soviniszta szemétnek ebbe a tengerébe, mint a légy a tejbe.

Azt mondják ennek az intézkedésnek a védelmé-

ben, hogy kiemelték azokat a népbiztosságokat, amelyek közvetlenül a nemzeti gondolkodással, a nemzeti műveltséggel foglalkoznak. De itt felmerül a kérdés, teljesen kiemelhetők-e ezek a népbiztosságok, és a másik kérdés, hogy kellő gonddal tettünk-e intézkedéseket annak érdekében, hogy valóban megvédjük a más nemzetiségűeket a tősgyökeres orosz fogdmegektől. Azt hiszem, ilyen intézkedéseket nem tettünk, pedig lehetett és kellett volna tennünk.

Azt hiszem, itt végzetes szerepe volt Sztálinnál a türelmetlen siettetésnek és adminisztratív túlbuzgóságnak, valamint a hírhedt „szociálnacionalizmussal" szemben érzett dühnek. A politikában általában a düh rendszerint a legrosszabb tanácsadó.

Attól is tartok, hogy Dzerzsinszkij elvtárs, aki azért utazott a Kaukázusba, hogy kivizsgálja ezeknek a „szociálnacionalistáknak" a „bűncselekményeit", ezúttal szintén csak tősgyökeresen orosz érzelmeivel tűnt ki (tudott dolog, hogy az eloroszosodott más nemzetiségűek mindig oroszabbak az oroszoknál), és hogy egész bizottságának a pártatlanságát eléggé jellemzi Ordzsonikidze „tettlegessége". Azt hiszem, semmiféle provokáció, sőt, semmiféle sértés sem lehet mentség erre az orosz tettlegességre, és hogy Dzerzsinszkij elvtárs helyrehozhatatlan hibát követett el, amikor nem vette elég komolyan ezt a tettlegességet.

Ordzsonikidze a hatalmat képviselte valamennyi többi kaukázusi állampolgárral szemben. Ordzsonikidzének nem volt joga arra az ingerlékenységre, amelyre ő meg Dzerzsinszkij hivatkozik. Ellenkező-

leg, Ordzsonikidze köteles lett volna olyan mértéktartó viselkedést tanúsítani, amilyenre nem köteles a közönséges állampolgár, s még kevésbé az, akit „politikai" bűncselekménnyel vádolnak. Márpedig lényegében a szociálnacionalisták politikai bűncselekménnyel vádolt állampolgárok voltak, és a vád emelésének a körülményei is olyanok voltak, hogy a vádat csak így lehetett minősíteni.

Fontos elvi kérdés vetődik itt fel: hogyan fogjuk fel az internacionalizmust?*

Lenin

1922. XII. 30.
Feljegyezte: M. V.

A feljegyzések folytatása.
1922. december 31.

A NEMZETISÉGEK, ILLETVE AZ „AUTONOMIZÁLÁS" KÉRDÉSÉHEZ

(Folytatás)

A nemzeti kérdést tárgyaló munkáimban már megírtam, hogy a nacionalizmus kérdésének általánosságban való elvont felvetése fabatkát sem ér. Különbséget kell tennünk az elnyomó nemzet nacionalizmusa

* A gyorsírásos feljegyzésben a továbbiakban ki van húzva a következő szöveg: „Úgy vélem, elvtársaink nem értették meg eléggé ezt a fontos elvi kérdést." — *Szerk.*

és az elnyomott nemzet nacionalizmusa között, a nagy nemzet nacionalizmusa és a kis nemzet nacionalizmusa között.

A második fajta nacionalizmussal szemben mi, egy nagy nemzet fiai, a történelmi gyakorlat során csaknem mindig vétkeztünk, vétkesek vagyunk végtelen sok erőszak elkövetésében, sőt mi több — úgy követtünk el végtelenül sok erőszakot és sértést, hogy magunk sem vettük észre; csak idézzük fel az én volgai feljegyzéseimet arról, hogyan bánnak nálunk a más nemzetiségűekkel, hogy a lengyelt nem is nevezik másként, mint „polyáknak", a tatárt mindig „hercegnek" csúfolják, az ukránt „hoholnak", a grúzt meg a többi kaukázusit pedig „kapkázusinak"* gúnyolják.

Ezért az elnyomó vagy úgynevezett „nagy" nemzet (még ha nagysága csak erőszakosságában rejlik is, ha úgy nagy, ahogy nagy a fogdmeg) internacionalizmusának nemcsak abban kell állnia, hogy tiszteletben tartja a nemzetek formai egyelőségét, hanem olyan egyenlőtlenségben is, amely az elnyomó nemzet, a nagy nemzet részéről ellensúlyozná az életben ténylegesen kialakuló egyenlőtlenséget. Aki ezt nem értette meg, az nem jutott el a nemzeti kérdés igazi proletár felfogásához, az lényegében megrekedt a kispolgári álláspontonon, és ezért percenként bele kell csúsznia a burzsoá felfogásba.

Mi a fontos a proletár számára? A proletár számára nemcsak fontos, hanem éppenséggel létszükséglet,

* — „hohol" értelmileg kb. kócos hajú; „kapkázusi" pedig csavaroseszű. — *Szerk.*

hogy a más nemzetiségűek maximálisan megbízzanak a proletár osztályharcban. Mi szükséges ehhez? Ehhez nemcsak formális egyenlőség szükséges. Ehhez az szükséges, hogy valamiképpen viselkedésünkkel vagy a más nemzetiségűeknek tett engedményekkel leküzdjük a bizalmatlanságot, a gyanakvást, jóvátegyük azokat a sérelmeket, amelyeket a történelmi múltban a „nagyhatalmi" nemzet kormányától elszenvedtek.

Azt hiszem, a bolsevikoknak, a kommunistáknak ezt nem is kell tovább és részletesen magyaráznom. S azt gondolom, hogy az adott esetben, a grúz nemzettel kapcsolatban, tipikus példáját látjuk annak, amikor a valóban proletár álláspont igen nagy óvatosságot, előzékenységet és engedékenységet követel tőlünk. Az a grúz, aki a dolognak ezt az oldalát elhanyagolja, aki könnyelműen dobálózik a „szociálnacionalizmus" vádjával (holott ő maga nemcsak ízigvérig „szociálnacionalista", hanem ráadásul durva nagyorosz fogdmeg is), az a grúz lényegében megsérti a proletár osztályszolidaritás érdekeit, mert a proletár osztályszolidaritás fejlődésének és megszilárdulásának nincs nagyobb kerékkötője a nemzeti igazságtalanságnál, és semmi iránt sem olyan érzékenyek a „sértődött" nemzetiségiek, mint az egyenlőség iránt és az iránt, ha proletár elvtársaik megsértik ezt az egyenlőséget, még ha csak hanyagságból, még ha csak tréfából is. Ezért a nemzeti kisebbségekkel szemben tanúsított engedékenységet és békülékenységet inkább túlozzuk el az adott esetben, semmint megfordítva. Ezért a szóban forgó esetben a proletár szoli-

daritásnak, s következésképp a proletár osztályharcnak sarkalatos érdeke azt követeli, hogy sohase kezeljük formálisan a nemzeti kérdést, hanem mindig vegyük tekintetbe az elnyomott (vagy kicsiny) nemzet proletárjának az elnyomó (vagy nagy) nemzethez való viszonyában mutatkozó elmaradhatatlan különbséget.

Lenin

Feljegyezte: M. V.
1922. XII. 31.

A feljegyzések folytatása.
1922. december 31.

Milyen gyakorlati intézkedéseket kell hát tenni a kialakult helyzetben?

Először is, fenn kell tartani és erősíteni kell a szocialista köztársaságok szövetségét; ezt az intézkedést illetően nem lehet kétségünk. Szükségünk van rá nekünk, ahogy szüksége van rá a kommunista világproletariátusnak a világburzsoázia elleni harcban és a világburzsoázia mesterkedései elleni védekezésben.

Másodszor, fenn kell tartani a szocialista köztársaságok szövetségét a diplomáciai apparátus tekintetében. Itt meg kell jegyeznünk, hogy ez az apparátus államapparátusunk kivételes része. A régi cári apparátusból ide nem engedtünk be egyetlen valamelyest is befolyásos embert sem. Minden valamelyest tekintélyesebb tagja kommunista. Ezért ez az apparátus már

kiérdemelte (ezt bátran állíthatjuk) a kipróbált kommunista apparátus nevét, hiszen a régi cári burzsoá és kispolgári elemektől összehasonlíthatatlanul nagyobb mértékben tisztítottuk meg, mint azt, amellyel kénytelenek vagyunk beérni a többi népbiztosságban.

Harmadszor, példásan meg kell büntetni Ordzsonikidze elvtársat (ezt annál jobban sajnálom, mivel barátai közé tartozom, és külföldön az emigrációban együtt dolgoztam vele), valamint folytatnunk kell vagy újra kell kezdenünk a Dzerzsinszkij-bizottság egész anyagának megvizsgálását, abból a célból, hogy kijavítsuk az abban kétségkívül fellelhető temérdek hibát és részrehajló ítéletet. Természetesen Sztálint és Dzerzsinszkijt kell politikailag felelőssé tenni ezért a valóban nagyorosz-nacionalista hadjáratért.

Negyedszer, szigorúan szabályoznunk kell a nemzeti nyelv használatát a szövetségünkhöz tartozó nemzeti köztársaságokban, és különösen gondosan kell ellenőriznünk a szabályok tiszteletben tartását. Nem kétséges, hogy a vasúti szolgálat egységének örvén, a pénzügyi egység örvén stb. nálunk, jelenlegi apparátusunk mellett, temérdek hamisítatlanul orosz jellegű visszaélést fognak majd elkövetni. E visszaélések ellen igen nagy leleményességgel kell harcolnunk, nem is szólva arról, mennyire őszintéknek kell lenniük azoknak, akik vállalkoznak erre a harcra. Részletes törvénykönyvre van szükség, amelyet valamennyire is sikeresen csakis maguk az egyes köztársaságokban élő nemzetiségiek dolgozhatnak ki. Emellett semmiképpen sem szabad eleve elzárkóznunk azelől, hogy e munka eredményeként a következő szovjetkong-

resszuson egy lépést tegyünk hátrafelé, vagyis a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét csak katonai és diplomáciai vonatkozásban tartsuk fenn, és minden más tekintetben visszaállítsuk az egyes népbiztosságok teljes önállóságát.

Figyelembe kell vennünk, hogy a népbiztosságok szétdarabolását, azt, hogy Moszkva és a többi központ nem fogja össze munkájukat, eléggé ellensúlyozni lehet a párt tekintélyével, ha azt kellő körültekintéssel és részrehajlás nélkül alkalmazzák; az a kár, amely abból érheti államunkat, hogy a nemzeti apparátusok nincsenek egyesítve az orosz apparátussal, hasonlíthatatlanul kisebb annál a kárnál, amely egyébként érne nemcsak minket, hanem az egész Internacionálét, a közeljövőben a mi nyomdokunkban a történelmi színpad előterébe lépő Ázsia népeinek százmillióit is. Megbocsáthatatlan opportunizmus lenne, ha mi a Kelet e fellépésének küszöbén, ébredése kezdetén megrendítenénk előtte tekintélyünket azzal, hogy akár a legkisebb durvaságot és igazságtalanságot is elkövetjük tulajdon nemzetiségeinkkel szemben. Más dolog az, hogy szükség van a tőkés világot védelmező nyugati imperialisták elleni összefogásra. E tekintetben nem lehetnek kétségeink, és mondanom sem kell, hogy feltétlenül helyeslem ezeket az intézkedéseket. Megint más dolog, amikor mi magunk kerülünk, ha csak apróságokban is, imperialista viszonyba az elnyomott nemzetiségekkel, s ezzel teljesen megrendítjük az elvi őszinteségünkbe, az imperializmus elleni harc elvi védelmébe vetett bizalmat. Pedig a világtörténelemben a holnapi nap az a nap lesz, amikor

végleg felébrednek az imperializmus igájába hajtott, ébredező népek, és megkezdődik a hosszú és súlyos döntő harc felszabadításukért.

Lenin

1922. XII. 31.
Feljegyezte: M. V.

Lenin Művei. 36. köt.
1958. 614—620. old.

Oroszország írni-olvasni tudó lakosságáról a napokban megjelent munka, amelyet az 1920. évi összeírás adatai alapján állítottak össze („Írni-olvasni tudók Oroszországban", Moszkva 1922. Kozponti Statisztikai Hivatal, Közoktatási Statisztikai Osztály), nagyon fontos esemény.

Alább közlök ebből a munkából egy táblázatot, amely összehasonlítja 1897 és 1920 Oroszországát az írni-olvasni tudók száma szempontjából:

	1000 férfi közül írni-olvasni tudott		1000 nő közül írni-olvasni tudott		1000 lakos közül írni-olvasni tudott	
	1897	1920	1897	1920	1897	1920
1. Európai Oroszország	326	422	136	225	229	330
2. Észak-Kaukázus	241	357	56	215	150	281
3. Nyugat-Szibéria	170	307	46	134	108	218
Átlagban	318	409	131	244	223	319

Míg mi proletár kultúráról és a proletár kultúrának a burzsoá kultúrához való viszonyáról fecsegtünk, a tények olyan számokat tárnak elénk, amelyek azt mutatják, hogy még a burzsoá kultúra tekintetében

is nagyon gyengén állunk. Kiderült, mint ahogy várható is volt, hogy az általános írni-olvasni tudástól még nagyon messze vagyunk, s hogy még az a haladás is túlságosan lassú, amit a cári időkhöz (1897-hez) viszonyítva tettünk. Baljós figyelmeztetés és szemrehányás ez azoknak, akik a „proletár kultúra" fellegei között lebegtek és lebegnek. Láthatjuk ebből, mennyi sürgős hétköznapi munkát kell még elvégeznünk, hogy elérjük egy közönséges nyugat-európai civilizált állam színvonalát. Láthatjuk továbbá belőle, milyen rengeteg munka vár még ránk, hogy proletár vívmányaink talaján valóban elérjünk bizonyos kultúrszínvonalat.

Fontos, hogy ne szorítkozzunk erre a vitathatatlan, de túlságosan elméleti tételre. Negyedévi költségvetésünk küszöbönálló átvizsgálása során gyakorlatilag is hozzá kell fognunk a dologhoz. Elsősorban, természetesen, nem a Közoktatásügyi Népbiztosság kiadásait, hanem más hivatalok kiadásait kell csökkentenünk, hogy a felszabadult összegeket a Közoktatásügyi Népbiztosság szükségleteire fordítsuk. Olyan évben, mint az idei, amikor aránylag tűrhetően el vagyunk látva gabonával, nem szabad fukarkodnunk, hanem fel kell emelnünk a tanítók kenyéradagját.

Az a munka, amely most a közoktatás területén folyik, általában nem nevezhető túlságosan szűk körűnek. Sok minden történik abban az irányban, hogy megmozgassuk a régi tanítókat, bevonjuk őket az új feladatok megoldásába, felkeltsük érdeklődésüket a pedagógiai kérdések új felvetésével, felkeltsük érdeklődésüket olyan kérdések iránt, mint a vallás kérdése.

A legfontosabbal azonban nem foglalkozunk. Nem törődünk vagy korántsem eléggé törődünk azzal, hogy a néptanítót arra a magas szintre emeljük, amely nélkül szó sem lehet semmiféle kultúráról: nem hogy proletár kultúráról, de még burzsoá kultúráról sem. Arról a félázsiai kulturálatlanságról kell beszélnünk, amelyből eddig még nem kászálódtunk ki s komoly erőfeszítések nélkül nem tudunk kikászálódni, noha megvan rá a lehetőségünk, mert sehol nem szomjazzák annyira a néptömegek az igazi kultúrát, mint nálunk; sehol nem vetik fel e kultúra kérdéseit olyan mélyrehatóan és következetesen, mint nálunk; sehol, egyetlen országban sincs az államhatalom a munkásosztály kezében, amelynek zöme teljes tudatában van fogyatékosságainak — nem is a műveltség, hanem mindjárt az írni-olvasni tudás terén; a munkásosztály, kulturális helyzetének megjavítása érdekében, sehol sem kész olyan áldozatokra és sehol nem hoz olyan áldozatokat, mint nálunk.

Még túlságosan keveset, mérhetetlenül keveset teszünk abban az irányban, hogy állami költségvetésünket elsősorban az elemi iskolai oktatás szükségleteinek kielégítése irányába térítsük. Még a Közoktatásügyi Népbiztosságban is lépten-nyomon találkozunk olyan jelenséggel, hogy valamilyen Állami Kiadó mértéktelenül felduzzasztott személyzettel működik, s ugyanakkor egyáltalán nem törődnek azzal, hogy az államnak elsősorban nem a könyvkiadásról, hanem arról kell gondoskodnia, hogy legyen, aki olvas, hogy több olyan ember legyen, aki olvasni tud, hogy a jövendő Oroszországban nagyobb politikai len-

dületet vehessen a könyvkiadás. A technikai kérdésekre, amilyen a kiadóvállalatok kérdése is — régi rossz szokás szerint — még mindig több időt és erőt fordítunk mint a nép írni-olvasni tudásának általános jelentőségű politikai kérdésére.

Ha a Szakoktatási Főosztályt nézzük, biztos vagyok abban, hogy ott is sok-sok fölöslegeset találhatunk, amit a hivatali partikularizmus duzzasztott fel, s ami nem a széles körű népoktatás szükségleteit szolgálja. A Szakoktatási Főosztályon korántsem mindent igazol az a jogos óhaj, hogy mindenekelőtt gyári ifjúságunk oktatását emeljék magasabb színvonalra és tereljék gyakorlati irányba. Ha figyelmesen megvizsgáljuk a Szakoktatási Főosztály személyzeti állományát, sok minden fölöslegesen nagynak és fiktívnek bizonyul benne ebből a szempontból, sok olyasmi van benne, amit meg kell szüntetni. Egy proletárparaszt államban még sokat, nagyon sokat lehet és kell is megtakarítani a nép írni-olvasni tudásának fejlesztésére oly módon, hogy beszüntetünk egyrészt afféle félig-meddig úri szórakozásokat, másrészt olyan intézményeket, amelyek nélkül meglehetünk, még soká ellehetünk és el is kell lennünk a nép írni-olvasni tudásának azon állapota mellett, amelyről a statisztika tanúskodik.

A néptanítót olyan magasra kell emelnünk, amilyen magasan sohasem állt, nem áll és nem is állhat a burzsoá társadalomban. Ez olyan igazság, amely nem szorul bizonyításra. E cél elérése érdekében rendszeres, szakadatlan és kitartó munkát kell végeznünk a tanító szellemi színvonalának emelése, valóban ma-

gas hivatására való sokoldalú előkészítése és főleg, főleg és főleg — anyagi helyzetének javítása terén.

Rendszeresen fokozni kell a néptanítók megszervezésére irányuló munkát, hogy a burzsoá rendszer támaszaiból — ezt a szerepet töltik be a tanítók még ma is kivétel nélkül valamennyi kapitalista országban — a szovjet rend támaszaivá tegyük őket, hogy az ő közreműködésükkel elvonjuk a parasztságot a burzsoáziával való szövetségtől és megnyerjük a proletariátussal való szövetség számára.

Röviden megjegyzem, hogy ebből a szempontból különösen nagy szerep vár a rendszeres falujárásra, amely különben már folyik is nálunk, s amelyet tervszerűen fejleszteni kell. Olyan dolgokra, mint ez a falujárás is, nem szabad sajnálni a pénzt, amit léptennyomon haszontalanul pazarlunk a csaknem teljesen a régi történelmi korszaktól örökölt államapparátusra.

Amikor 1922 decemberében a szovjetkongresszusi beszédemre készültem, amely egyébként nem hangzott el, anyagot gyűjtöttem a városi munkásoknak a falvak lakossága fölötti patronálásáról. Ezzel kapcsolatban Hodorovszkij elvtárs bocsátott rendelkezésemre némi anyagot, és én ezt a témát most az elvtársak elé terjesztem feldolgozás céljából, ha már nekem nem volt módomban, hogy feldolgozzam és a szovjetkongresszus útján nyilvánosságra hozzam.

A fő politikai kérdés itt a városnak a faluhoz való viszonya, — ez a kérdés egész forradalmunk szempontjából döntő jelentőségű. Szemben a burzsoá állammal, amely minden erőfeszítését következetesen

arra fordítja, hogy elbutítsa a városi munkásokat, fel használva erre a célra az állam költségén, a cári pártok és a burzsoá pártok költségén kiadott egész irodalmat, nekünk hatalmunkat arra lehet és kell is felhasználnunk, hogy a városi munkást valóban a kommunista eszméknek a falusi proletariátus közötti hirdetőjévé neveljük.

Azt mondtam, hogy „kommunista eszmék", de siet ek ezt rögtön megmagyarázni, mert attól tartok, hogy félreértenek, vagy túlságosan betű szerint értenek. Semmi körülmények között sem szabad ezt úgy érteni, hogy egyszerre tisztára kommunista és szűk értelemben vett kommunista eszméket kell falura vinnünk. Mindaddig, amíg a falun nincs meg a kommunizmus anyagi alapja, ez, mondhatnám, káros, mondhatnám végzetes lenne a kommunizmusra nézve.

Nem. Azzal kell kezdenünk, hogy megteremtjük az érintkezést a város és a falu között, egyáltalán nem tűzve eleve azt a célt magunk elé, hogy a faluba beplántáljuk a kommunizmust. Ezt a célt most nem érhetjük el. Az ilyen célkitűzés nem időszerű. Ha ilyen célt tűznénk ki, ezzel csak kárt okoznánk az ügynek, ahelyett hogy használnánk neki.

Ellenben igenis kötelességünk, a hatalmon levő munkásosztály egyik fő feladata, hogy megteremtse az érintkezést a városi munkások és a falu dolgozói között, megteremtse közöttük a baráti viszonynak azt a formáját, amely könnyen megteremthető. Ennek érdekében a gyári munkásokból (a pártszervezeteknek, a szakszervezeteknek és egyéb szervezeteknek) nagyszámú olyan egyesületet kell alakítaniuk, melyek azt

a célt tűznék ki maguk elé, hogy rendszeresen segítsék a falut kulturális fejlődésében.

Sikerül-e majd „beosztani" valamennyi városi sejtet valamennyi falusihoz abból a célból, hogy minden munkássejt, amely a megfelelő faluhoz van „beosztva", minden alkalommal, minden esetben rendszeresen gondoskodjék társsejtje ilyen vagy amolyan kulturális szükségletének kielégítéséről? Vagy sikerül majd a kapcsolat más formáit megtalálni? Én itt csak a kérdés felvetésére szorítkozom, hogy felhívjam rá az elvtársak figyelmét, hogy utaljak Nyugat-Szibéria tapasztalataira (ezekre Hodorovszkij elvtárs hívta fel a figyelmemet), és hogy egész terjedelmében érzékeltessem ezt az óriási, világtörténelmi jelentőségű kulturális feladatot.

Hivatalos költségvetésünkön, illetve hivatalos kapcsolatainkon kívül úgyszólván semmit sem teszünk a falu érdekében. Igaz, hogy a város és a falu kulturális kapcsolata nálunk magától is elkerülhetetlenül más jelleget ölt. A kapitalizmus idején a város csupa olyasmit adott a falunak, ami azt politikailag, gazdaságilag, erkölcsileg, fizikailag stb. csak züllesztette. Nálunk a város magától is épp az ellenkezőjét kezdi adni a falunak. De mindez éppen magától, ösztönösen megy végbe, s mindezt fokozni lehet (később pedig százszorosan is fokozni lehet) azzal, hogy tudatosságot, tervszerűséget és rendszerességet viszünk bele ebbe a munkába.

Ezen a téren csak akkor kezdünk majd előbbre jutni (akkor viszont bizonyára százszor gyorsabban kezdünk majd haladni), ha ezt a kérdést tanulmá-

nyczzuk és különféle munkásegyesületeket alakítunk — mindenképpen ügyelve arra, hogy el ne bürokratizálódjanak —, hogy ezt a kérdést napirendre tűzzék, megtárgyalják és megvalósítsák.

1923. január 2.

„Pravda" 2. sz.
1923. január 4.

Aláírás: N. Lenin
Lenin Művei. 33. köt.
1953. 461—466. old.

A SZÖVETKEZETEKRŐL

I

Véleményem szerint nálunk nem fordítanak kellő figyelmet a szövetkezetekre. Aligha tudja mindenki, hogy most, az Októberi Forradalom óta és az új gazdasági politikától függetlenül (ellenkezőleg, e tekintetben azt kell mondanunk, hogy éppen az új gazdasági politika eredményeképpen) a szövetkezetek nálunk egészen kivételes jelentőségre tesznek szert. A régi szövetkezeti úttörők álmodozásaiban sok a fantázia. Gyakran annyira fantaszták, hogy ez már szinte nevetséges. De miben is mutatkozik meg, hogy fantaszták? Abban, hogy nem értették meg, hogy a munkásosztály politikai harca — a kizsákmányolók uralmának megdöntéséért vívott politikai harca — sarkalatos jelentőségű. Mi már megdöntöttük a kizsákmányolók uralmát, és abból, ami a régi szövetkezeti úttörők álmodozásaiban fantasztikus, sőt romantikus, sőt sekélyes volt, most sok minden színtiszta valósággá válik.

Nálunk, mivel az államhatalom a munkásosztály kezében van, mivel minden termelési eszköz ennek az államhatalomnak a birtokában van, nálunk valóban csak az a feladat van még hátra, hogy szövetkezetekbe tömörítsük a lakosságot. Ha a lakosság a lehető legnagyobb mértékben szövetkezetekbe tömörül, akkor magától célt ér az a szocializmus, amelyet azelőtt mél-

tán kigúnyoltak, kinevettek és lekicsinyeltek azok, akik az osztályharc, a politikai hatalomért való harc stb. szükségességéről joggal meg voltak győződve. S mégsincs minden elvtársunk tisztában azzal, milyen gigászi, mérhetetlen jelentőségre tesz szert most a mi szempontunkból Oroszország lakosságának szövetkezetekbe tömörítése. Az új gazdasági politikával engedményt tettünk a parasztnak mint kereskedőnek, a magánkereskedelem elvének; éppen ebből következik (éppen ellenkezőleg, mint ahogy gondolják) a szövetkezetek óriási jelentősége. Az orosz lakosságnak eléggé széles körű és eléggé mélyreható tömörítése szövetkezetekbe az új gazdasági politika uralma mellett lényegében minden, amire szükségünk van, mert ebben megtaláltuk a magánérdeknek, a magánkereskedelmi érdeknek s ez utóbbi állami felügyeletének és ellenőrzésének azt az egyesítését, a magánérdeknek, a magánkereskedelmi érdeknek azt az alárendelését a közérdek alá, amely azelőtt sok-sok szocialista számára nagy fejtörést okozott. Valóban: minden nagyüzemi termelési eszköz az állam hatalmában van, az államhatalmat a proletariátus tartja kezében, a proletariátus szövetségre lépett a sok millió kis- és törpeparaszttal, a proletariátus vezető szerepe a parasztság irányában biztosítva van stb. — hát nem minden ez, ami szükséges ahhoz, hogy a szövetkezetekből, egyesegyedül a szövetkezetekből, amelyeket azelőtt mint szatócskodást kezeltünk, s amelyeket most, az új gazdasági politika idején bizonyos tekintetben szintén jogunk van így kezelni, — hát ez nem minden, ami a teljes szocialista társadalom felépítéséhez szükséges?

Ez még nem a szocialista társadalom felépítése, de ez minden, ami e felépítéshez szükséges és elegendő.

Éppen ezt a körülményt becsüli le számos gyakorlati funkcionáriusunk. A szövetkezetet nálunk lenézik, mert nem értik meg, milyen rendkívül nagy jelentőségű ez a szövetkezet, először is elvi szempontból (a termelési eszközök állami tulajdonban vannak), másodszor abból a szempontból, hogy a szövetkezet az új rendre való áttérésnek *a lehető legegyszerűbb, legkönnyebb és a parasztok számára legérthetőbb* útja.

Márpedig megint éppen ez a fő. Más dolog ábrándokat szőni mindenféle munkásegyesülésekről, hogy azok révén építsük fel a szocializmust, s megint más dolog megtanulni, hogyan építsük a gyakorlatban ezt a szocializmust úgy, hogy *minden* kisparaszt részt vehessen ebben az építésben. Éppen erre a lépcsőfokra jutottunk most el. S kétségtelen, hogy miután elértük, túlontúl kevéssé vesszük igénybe.

Amikor áttértünk az új gazdasági politikára, nem abban a tekintetben estünk túlzásba, hogy túlságosan nagy teret engedtünk a szabad ipar és kereskedelem elvének, hanem abban a tekintetben, hogy megfeledkeztünk a szövetkezetekről, hogy most lebecsüljük a szövetkezeteket, hogy már kezdett feledésbe merülni a szövetkezetek óriási jelentősége a fent említett két szempontból.

Most arról szándékozom beszélgetni az olvasóval, hogy ebből a „szövetkezeti" elvből kiindulva mit tehetünk és mit kell tennünk most rögtön a gyakorlatban. Milyen eszközökkel lehet és kell tüstént hozzá-

fognunk ennek a „szövetkezeti" elvnek a fejlesztéséhez oly módon, hogy mindenki világosan megértse ennek az elvnek szocialista jelentőségét?

A szövetkezeteket politikailag úgy kell megszervezünk, hogy a szövetkezetek általában és mindig bizonyos kedvezményeket élvezzenek, mégpedig merőben vagyoni kedvezményeket (a bankkamatláb magassága stb.). Olyan méretű állami hiteleket kell nyújtanunk a szövetkezeteknek, hogy azok ha nem is sokkal, de nagyobbak legyenek azoknál az összegeknél, amelyeket magánvállalatoknak hitelezünk, még akár a nehézipart stb. is beleértve.

Minden társadalmi rendszer csakis egy bizonyos osztály pénzügyi támogatásával jön létre. Említenünk sem kell azt a sok száz- meg százmillió rubelt, amibe a „szabad" kapitalizmus születése került. Most meg kell értenünk és gyakorlatilag valóra kell váltanunk azt, hogy ez idő szerint az a társadalmi rendszer, amelyet a szokottnál nagyobb mértékben kell támogatnunk: a szövetkezeti rendszer. De a szó valódi értelmében kell támogatnunk, vagyis nem elég, ha e támogatáson bárminő szövetkezeti forgalom támogatását értjük — ezen a támogatáson olyan szövetkezeti forgalom támogatását kell érteni, amelyben *ténylegesen részt vesznek a lakosság tényleges tömegei.* A támogatásnak feltétlenül helyes formája az, hogy jutalmat adunk a szövetkezeti forgalomban részt vevő parasztnak, ezt a részvételt azonban ellenőriznünk kell, s ellenőriznünk kell azt is, hogy öntudatos és becsületes-e ez a részvétel — ez a kérdés lényege. Mikor a szövetkezet embere megérkezik a faluba s ott szö-

vetkezeti boltot nyit, a lakosság ebben voltaképpen egyáltalán nem vesz részt, ugyanakkor azonban saját érdekében sietve megpróbál bekapcsolódni.

Ennek a kérdésnek van még egy másik oldala is. A „civilizált" (elsősorban írni-olvasni tudó) európai szempontjából már igen keveset kell tennünk ahhoz, hogy kivétel nélkül mindenkit rábírjunk a szövetkezeti tevékenységben való részvételre, mégpedig nem passzív, hanem aktív részvételre. Tulajdonképpen „*csak*" egy tennivalónk van még: annyira „civilizálttá" kell tennünk lakosságunkat, hogy megértse, milyen előnyök származnak abból, ha mindenki részt vesz a szövetkezetekben és hogy ezt a részvételt meg is szervezze. „*Csak*" ez kell. Semmi más bölcsességre nincs most szükségünk ahhoz, hogy áttérjünk a szocializmusra. Ahhoz azonban, hogy ezt a „csak"-ot megvalósítsuk, egész forradalomra, a nagy néptömegek kulturális fejlődésének egész időszakára van szükség. Irányelvünk ezért ez legyen: minél kevesebb okoskodást, minél kevesebb csűrés-csavarást. Az új gazdasági politika ebből a szempontból haladás abban a tekintetben, hogy a legegyszerűbb paraszt színvonalához alkalmazkodik, hogy semmi magasabb követelményt nem támaszt vele szemben. Ahhoz azonban, hogy az új gazdasági politika révén elérjük kivétel nélkül az egész lakosságnak a szövetkezetekben való részvételét — ahhoz egész történelmi korszak szükséges. Ha jól megy, ezt a korszakot egy-két évtized alatt befuthatjuk. De mégiscsak külön történelmi korszak lesz ez, s nem érhetjük el célunkat, ha nem futjuk be ezt a történelmi korszakot, ha nem tanítunk

meg mindenkit írni-olvasni, ha nem lesz az egész lakosság eléggé értelmes, ha nem szoktatjuk kellő mértékben rá a lakosságot az olvasásra, s ha nem teremtjük meg ennek az anyagi alapját, ha nem biztosítjuk a lakosságot bizonyos mértékig mondjuk a rossz termés, az éhínség stb. ellen. Most minden azon fordul meg, hogy azt a forradalmi lendületet, azt a forradalmi lelkesedést, amelynek már tanújelét adtuk és kellő mértékben adtuk tanújelét, s amelyet teljes siker koronázott, össze tudjuk kapcsolni (szinte ezt mondanám) azzal, hogy tudunk értelmes és művelt szatócsok lenni, ami teljesen elegendő ahhoz, hogy jó szövetkezeti emberek legyünk. Jó szatócsnak lenni — ezen azt értem, hogy tudjunk művelt kereskedők lenni. Ezt jól véssék az agyukba azok az oroszok vagy egyszerűen azok a parasztok, akik azt hiszik, ha valaki kereskedik, hát okvetlenül ért is hozzá. Ez egyáltalán nem igaz. Kereskedni kereskedik, de attól, hogy művelt kereskedő legyen, még igen távol áll. Egyelőre még ázsiai módra kereskedik, ahhoz pedig, hogy művelt kereskedő legyen, európai módra kell kereskednie. Ettől még egy egész korszak választja el.

Zárom soraimat: adjunk a szövetkezeteknek számos gazdasági, pénzügyi és bankkedvezményt; ezzel támogassa szocialista államunk a lakosság megszervezésének új elvét. Ezzel azonban még csak nagy vonásokban jelöltük meg a feladatot, mert még nem határoztuk meg, nem írtuk részletesen körül a feladat egész gyakorlati tartalmát, meg kell találnunk a szövetkezetbe tömörülésért adott „jutalomnak" azt a formáját (és a jutalmazás feltételeit), amellyel a szö-

vetkezetnek kellő segítséget nyújtunk — a jutalomnak azt a formáját, amelynek segítségével művelt szövetkezeti embereket nevelhetünk. A művelt szövetkezeti emberek rendje ugyanis — amikor a termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak és a proletariátus mint osztály már legyőzte a burzsoáziát — a szocializmus rendje.

1923. január 4.

Valahányszor az új gazdasági politikáról írtam, mindig idéztem az államkapitalizmusról 1918-ban írt cikkemet[6]. Ez nemegyszer kételyeket keltett egyikmásik fiatalabb elvtársban. Kételyeik azonban főként elvont politikai kérdésekre vonatkoztak.

Úgy vélték, hogy nem lehet államkapitalizmusnak nevezni azt a rendet, amelyben a termelési eszközök a munkásosztály kezében vannak és az államhatalom is ezé a munkásosztályé. Nem vették azonban észre, hogy én az „államkapitalizmus" kifejezést *először is* azért használtam, hogy meglegyen a történelmi kapcsolat jelenlegi álláspontunk és az úgynevezett baloldali kommunistákkal folytatott vitámban elfoglalt álláspont között; azonkívül már akkor is azt bizonyítottam, hogy az államkapitalizmus magasabb rendű volna, mint jelenlegi gazdaságunk; nekem az volt fontos, hogy megállapítsam a folytonossági kapcsolatot a közönséges államkapitalizmus és ama nem közönséges, sőt egyáltalán nem közönséges államkapitalizmus között, amelyről akkor beszéltem, amikor bevezettem az olvasót az új gazdasági politikába. *Másodszor*, nekem mindig a gyakorlati cél volt fontos. Új gazdasági politikánk gyakorlati célja pedig az volt, hogy koncessziókat kapjunk; a koncesszió a mi viszonyaink között kétségtelenül az államkapitalizmus tiszta típusa. Ezek voltak megfontolásaim az államkapitalizmusról.

Van azonban a dolognak még egy oldala, amellyel kapcsolatban szükségünk lehet az államkapitalizmusra, vagy legalábbis a vele való összehasonlításra. Ez a szövetkezetek kérdése.

Kétségtelen, hogy a kapitalista állam viszonyai közt a szövetkezet kollektív kapitalista intézmény. Kétségtelen az is, hogy jelenlegi gazdasági viszonyaink között, amikor magánkapitalista vállalatokat — de csakis a társadalom tulajdonában levő földön, és csakis a munkásosztály kezében levő államhatalom ellenőrzése alatt — következetesen szocialista típusú vállalatokkal egyesítünk (itt a termelési eszközök is az állam tulajdonában vannak, a föld is, amelyen a vállalat áll, valamint teljes egészében a vállalat is), felmerül a vállalatok egy harmadik fajtájának kérdése is, amely azelőtt elvi jelentőség szempontjából nem volt önálló, nevezetesen a szövetkezeti vállalat kérdése. A magánkapitalizmusban a szövetkezeti vállalatok úgy különböznek a kapitalista vállalatoktól, mint kollektív vállalatok a magánvállalatoktól. Az államkapitalizmusban a szövetkezeti vállalatok úgy különböznek az államkapitalista vállalatoktól, hogy először magánvállalatok, másodszor kollektív vállalatok. A mi fennálló rendünkben a szövetkezeti vállalatok mint kollektív vállalatok különböznek a magánkapitalista vállalatoktól, de nem különböznek a szocialista vállalatoktól, ha olyan földön alakultak, olyan termelési eszközökkel dolgoznak, amelyek az állam, vagyis a munkásosztály tulajdonában vannak.

Épp ezt a körülményt nem veszik nálunk eléggé figyelembe, amikor a szövetkezetekről beszélnek. Meg-

feledkeznek arról, hogy nálunk a szövetkezetek államrendünk sajátossága folytán egészen rendkívüli jelentőségre tesznek szert. Ha különválasztjuk a koncessziókat, amelyek — mellesleg szólva — nem értek el nálunk valamennyire is jelentős fejlődést, a szövetkezetek a mi viszonyaink között lépten-nyomon teljesen egybeesnek a szocializmussal.

Megmagyarázom, hogyan értem ezt. Miért voltak a régi szövetkezeti úttörők tervei — Robert Owentől kezdve — fantasztikus tervek? Azért, mert arról álmodoztak, hogy a szocializmus az akkori társadalmat békés úton át fogja alakítani, s nem számoltak olyan sarkalatos kérdéssel, mint az osztályharc kérdése, a politikai hatalomnak a munkásosztály által való meghódítása, a kizsákmányoló osztály uralmának megdöntése. S ezért igazunk van, amikor ezt a „szövetkezeti" szocializmust merő fantáziának tekintjük, és valami romantikusat, sőt sekélyeset látunk abban az ábrándban, hogy a lakosságnak szövetkezetekbe való tömörítésével az osztályellenséget osztálymunkatárssá s az osztályharcot osztálybékévé (úgynevezett polgárbékévé) lehet változtatni.

Kétségtelen, hogy korunk fő feladata szempontjából nekünk volt igazunk, mert az államon belüli politikai hatalomért folytatott osztályharc nélkül nem lehet megvalósítani a szocializmust.

De nézzük, hogyan változott meg a helyzet most, amikor az államhatalom már a munkásosztály kezében van, a kizsákmányolók politikai hatalma megdőlt és minden termelési eszköz (kivéve azokat, amelyeket a munkásállam — ideiglenesen és feltételesen

— önként koncesszióba ad a kizsákmányolóknak) a munkásosztály kezében van.

Most joggal mondhatjuk, hogy számunkra a szövetkezetek egyszerű növekedése (a fent említett „csekély" kivétellel) azonos a szocializmus növekedésével, s ugyanakkor kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a szocializmusra vonatkozó egész álláspontunk gyökeresen megváltozott. Ez a gyökeres változás abban áll, hogy azelőtt a súlypontot a politikai harcra, a forradalomra, a hatalom meghódítására stb. helyeztük s erre is kellett helyeznünk, most viszont a helyzet annyira megváltozott, hogy a súlypontot a békés, szervező, „kulturális" munkára kell áthelyeznünk. Hajlandó volnék azt mondani, hogy a súlypont számunkra a kultúra terjesztésére helyeződik át, ha nem kellene számolnunk a nemzetközi viszonyokkal és nem volnánk kötelesek hadállásainkért nemzetközi méretekben harcolni. De ha ezt leszámítjuk és a belső gazdasági viszonyokra szorítkozunk, a munka súlypontja nálunk most csakugyan a kultúra terjesztése.

Két korszakalkotó fő feladat áll előttünk. Az egyik: apparátusunk átalakítása. Ez az apparátus, amelyet mindenestül az előző korszaktól vettünk át, teljesen hasznavehetetlen; az elmúlt öt harcos év alatt ezen a téren semmit sem sikerült és nem is sikerülhetett komolyan megváltoztatnunk. Másik feladatunk: a kulturális munka a parasztság között. S ennek a parasztság közötti kulturális munkának gazdasági célja éppen az, hogy a parasztságot szövetkezetekbe tömörítsük. Ha a szövetkezetek mindenkit átfognának, már mindkét lábunkkal a szocializmus talaján

állnánk. De ahhoz, hogy mindenkit szövetkezetekbe tömörítsünk, a kultúra oly magas fokára kell felemelkednie a parasztságnak (éppen a parasztságnak mint óriási tömegnek), hogy e mindenkit átfogó szövetkezetekbe tömörítés egész kultúrforradalmat igényel.

Ellenfeleink nemegyszer mondták nekünk, hogy esztelen dologra vállalkozunk, amikor olyan országban akarjuk a szocializmust megvalósítani, amelynek nincs elég fejlett kultúrája. De tévedtek, mert mi nem arról a végéről kezdtük a dolgot, ahogy az elmélet szerint (mindenféle vaskalaposok elmélete szerint) illett volna, s a politikai és a szociális átalakulás nálunk, mint kiderült, megelőzte azt a kulturális átalakulást, azt a kulturális forradalmat, amelyhez most mégiscsak elérkeztünk.

Most már csak erre a kulturális forradalomra van szükségünk ahhoz, hogy teljesen szocialista országgá váljunk, ez a kulturális forradalom azonban számunkra hihetetlen nehézségekkel jár — mind merőben kulturális nehézségekkel (minthogy analfabéták vagyunk), mind anyagi nehézségekkel (mert ahhoz, hogy kultúránk legyen, az anyagi termelési eszközök bizonyos fejlettsége, bizonyos anyagi alap szükséges).

1923. január 6.

Először megjelent: „Pravda"
115. és 116. sz. 1923. május 26. és 27.

Aláírás: N. Lenin
Lenin Művei. 33. köt.
1953. 467—475. old.

FORRADALMUNKRÓL

(N. SZUHANOV FELJEGYZÉSEIVEL KAPCSOLATBAN)

I

A napokban átlapoztam Szuhanov feljegyzéseit a forradalomról. Különösen szembeötlő, mennyire vaskalaposak egytől egyig kispolgári demokratáink, éppúgy, mint a II. Internacionálé hősei is. Nem is beszélve arról, hogy hihetetlenül gyávák, hogy még legjobbjaik is bátortalanul mentegetőznek, amikor a német mintától való — akár csak legcsekélyebb — eltérésről van szó, nem is beszélve valamennyi kispolgári demokratának erről az egész forradalom folyamán elég világosan megnyilvánult tulajdonságáról, szembeötlő, milyen rabszolgamódra utánozzák a múltat.

Valamennyien marxistáknak nevezik magukat, a marxizmust azonban a végletekig vaskalaposan értelmezik. Azt, ami a döntő a marxizmusban, vagyis a marxizmus forradalmi dialektikáját, egyáltalán nem értették meg. Egyáltalán nem értették meg Marxnak még azt a félreérthetetlen útmutatását sem, hogy forradalmi pillanatokban a lehető legnagyobb rugalmasságra van szükség[7], s még csak észre sem vették Marxnak azt az útmutatását, melyet például leveleiben adott — ha jól emlékszem 1856-ban —, amikor kifejezte azt a reményét, hogy Németországban a paraszttháború, amely forradalmi helyzetet teremthet, egyesülni fog a munkásmozgalommal[8], — még ezt a

világos útmutatást is megkerülik és úgy kerülgetik, mint macska a forró kását.

Egész viselkedésükkel elárulják, hogy gyáva reformisták, akik félnek eltávolodni a burzsoáziától és még inkább félnek szakítani vele, s ugyanakkor a legarcátlanabb frázispufogtatással és kérkedéssel takargatják gyávaságukat. De tisztán elméleti szempontból is valamennyiüknél szembeötlő, hogy képtelenek megérteni a marxizmus következő meggondolását: ezek az emberek eddig azt látták, hogy a kapitalizmus és a polgári demokrácia fejlődése Nyugat-Európában bizonyos meghatározott úton haladt, és most sehogy se tudják elképzelni, hogy ez az út — mutatis mutandis* — csak bizonyos (a világtörténelem általános menete szempontjából teljesen jelentéktelen) módosításokkal szolgálhat mintaképül.

Először: az első imperialista világháborúval kapcsolatos forradalom. Ebben a forradalomban új vonásoknak vagy éppen a háborútól függően módosult vonásoknak kellett felszínre kerülniük, mert ilyen háború ilyen körülmények között még sohasem volt a világon. Mind ez ideig azt látjuk, hogy ez után a háború után a leggazdagabb országok burzsoáziája nem képes helyreállítani a „normális" burzsoá viszonyokat, reformistáink pedig, ezek a forradalmár szerepében tetszelgő kispolgárok, a normális burzsoá viszonyokat tartották és tartják a végső határnak (a netovábbnak), s ezt a „normát" a végletekig sablonosan és szűkkeblűen értelmezik.

* — a megfelelő változtatásokkal. — *Szerk.*

Másodszor: teljesen távol áll tőlük minden olyan gondolat, hogy bár a fejlődés az egész világtörténelemben általános törvényszerűség, ez egyáltalán nem zárja ki, sőt, feltételezi a fejlődés egyes olyan szakaszait, amelyekben sajátszerű e fejlődés formája vagy rendje. Még csak eszükbe sem jut például az, hogy Oroszország, amely egyfelől civilizált országokkal, másfelől olyan keleti, nem európai országokkal határos, amelyeket ez a háború vont be először véglegesen a civilizáció körébe, éppen ennélfogva bizonyos sajátszerűségeket mutathatott fel és kellett, hogy felmutasson, amelyek természetesen a világfejlődés általános vonalán maradnak, de mégis megkülönböztetik Oroszország forradalmát a nyugat-európai országok minden előző forradalmától és néhány részleges új vonást visznek a forradalomba a keleti országokra való átterjedés során.

A végletekig sablonos például az az érvelésük, amelyet a nyugat-európai szociáldemokrácia fejlődése idején szóról szóra bemagoltak, és amely abban áll, hogy nem értünk meg a szocializmusra, hogy a szocializmusnak nálunk — ahogy a közülük való „tudós" urak mondani szokták — nincsenek meg az objektív gazdasági előfeltételei. És egyiküknek sem jut eszébe, hogy feltegye magának a kérdést: hát nem történhetett-e meg, hogy egy nép, amely forradalmi helyzetbe került, abba a forradalmi helyzetbe, amely az első imperialista háborúban alakult ki, hogy ez a nép, helyzete kilátástalanságának hatása alatt, olyan harcra szánta el magát, amely legalább némi esélyt nyújtott neki ahhoz, hogy nem egészen szokásos előfeltételeket

vívjon ki magának a civilizáció további fejlesztéséhez?

„Oroszország még nem érte el a termelőerők fejlődésének azt a fokát, amelyen lehetséges a szocializmus." A II. Internacionálé hősei és köztük természetesen Szuhanov is egyre ezen a tételen rágódnak. Ezen a vitathatatlan tételen kérődznek szüntelen, s azt hiszik, hogy ez a tétel döntő jelentőségű forradalmunk értékelése szempontjából.

No és ha úgy adódott, hogy a helyzet sajátszerűsége belesodorta Oroszországot először is az imperialista világháborúba, amelybe minden valamennyire is befolyásos nyugat-európai ország belekeveredett, és ha a helyzetnek ez a sajátszerűsége Oroszország fejlődése számára a Kelet kezdődő és részben már meg is kezdődött forradalmainak határán olyan viszonyokat teremtett, hogy módunkban volt megvalósítani a „paraszthábornak" éppen azt a szövetségét a munkásmozgalommal, amelyről, mint egyik lehetséges perspektíváról, nem kisebb „marxista" írt, mint Marx, 1856-ban Poroszországot illetően?

És ha úgy adódott, hogy a helyzet teljes kilátástalansága megtízszerezte a munkások és parasztok erejét és ezáltal lehetővé tette számunkra, hogy másképp térjünk át a civilizáció alapfeltételeinek megteremtésére, mint valamennyi többi nyugat-európai államban? Megváltoztatta-e ez a világtörténelem általános fejlődési vonalát? Megváltoztatta-e ez az alapvető osztályok alapvető viszonyát az egyes államokban, amelyek bekapcsolódnak vagy már be is kapcsolódtak a világtörténelem általános menetébe?

Ha a szocializmus megteremtéséhez meghatározott kulturális színvonalra van szükség (bár senki sem tudja megmondani, milyen ez a meghatározott „kulturális színvonal", mert ez a színvonal különböző mindegyik nyugat-európai államban), akkor miért nem szabad nekünk azzal kezdeni, hogy előbb forradalmi úton kivívjuk e meghatározott színvonal előfeltételeit, s *azután*, már a munkás-paraszt hatalom és a szovjet rend alapján induljunk el utolérni a többi népet?

1923. január 16.

A szocializmus megteremtéséhez — mondja ön — civilizáltságra van szükség. Nagyon helyes. De miért nem lett volna szabad, hogy országunkban előbb megteremtsük a civilizáltságnak olyan előfeltételeit, mint a földesurak és az oroszországi kapitalisták kiűzése, s azután kezdjük meg a haladást a szocializmus felé? Milyen könyvekben olvasta ön, hogy a történelem megszokott rendjének ilyen módosulásai megengedhetetlenek vagy lehetetlenek?

Emlékszem, Napóleon azt írta: „On s'engage et puis ... on voit." Szabad fordításban ez annyit jelent: „Először fogjunk bele a komoly harcba, aztán majd meglátjuk, mit tegyünk." Nos, mi is először belefogtunk a komoly harcba 1917 októberében, s akkor aztán megláttuk a fejlődésnek olyan apró részleteit (a világtörténelem szempontjából ezek kétségtelenül apró részletek csupán), mint a breszti béke vagy az új gazdasági politika stb. S ma már nem fér hozzá kétség, hogy alapjában véve győzelmet arattunk.

A mi Szuhanovjaink, hogy a náluk is jobboldalibb szociáldemokratákról ne is beszéljek, még csak nem is sejtik, hogy másképp egyáltalán nem is lehet forradalmat csinálni. A mi európai nyárspolgáraink még csak nem is sejtik, hogy a további forradalmak a

Kelet országaiban, amelyek mérhetetlenül nagyobb népességűek, s amelyeket a társadalmi viszonyok mérhetetlenül nagyobb változatossága jellemez, kétségkívül még több sajátszerűséget fognak elébük tárni, mint az orosz forradalom.

Szó se róla, a Kautsky módjára írott tankönyv igen hasznos dolog volt a maga idejében. De mégiscsak ideje már szakítani azzal a gondolattal, hogy ez a tankönyv a világ további történelmének minden fejlődési formáját előre látta. Azokat, akik így gondolkoznak, ideje volna már egyszerűen bolondnak nyilvánítani.

1923. január 17.

Először megjelent: „Pravda"
117. sz. 1923. május 30.
Aláírás: L e n i n

Lenin Művei. 33. köt.
1953. 476—481. old.

HOGYAN SZERVEZZÜK ÁT A MUNKÁS-PARASZT FELÜGYELETET

(JAVASLAT A XII. PÁRTKONGRESSZUSNAK)[9]

Kétségtelen, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet kérdése roppant nehéz kérdés, s hogy ezt a nehéz kérdést még mindig nem oldottuk meg. Azt hiszem, azoknak az elvtársaknak, akik a kérdést úgy oldják meg, hogy tagadják a Munkás-Paraszt Felügyelet hasznos vagy szükséges voltát, nincs igazuk. Ugyanakkor azonban nem tagadom, hogy államapparátusunknak és megjavításának kérdése igen nehéz, korántsem megoldott s egyben rendkívül égető kérdés.

Államapparátusunk — a Külügyi Népbiztosság kivételével — a legnagyobb mértékben a régi rendszer maradványa és a legkevésbé ment át valamelyest komoly változáson. Csak a felületét mázoltuk át egy kissé, minden egyéb tekintetben azonban megmaradt a legtipikusabban régi államapparátusnak. Nos tehát, ha módot akarunk keresni rá, hogy valóban megújítsuk, azt hiszem, a polgárháború tapasztalataihoz kell fordulnunk.

Hogyan jártunk el a polgárháború veszélyesebb pillanataiban?

Pártunk legjobb erőit a Vörös Hadseregben összpontosítottuk; mozgósítottuk munkásaink legjobbjait; új erőket ott kerestünk, ahol diktatúránknak legmélyebb a gyökere.

Meggyőződésem szerint a Munkás-Paraszt Felügye-

let átszervezésének forrását is ebben az irányban kell keresnünk. Javaslom XII. pártkongresszusunknak, fogadja el ennek az átszervezésnek következő tervét, amely a Központi Ellenőrző Bizottság sajátságos kibővítésén alapul.

Pártunk Központi Bizottságának plénuma már kifejezte azt a törekvését, hogy afféle felsőbb pártkonferenciává fejlődjék. Átlag legfeljebb kéthavonként egyszer ül össze, a folyó munkát pedig a Központi Bizottság nevében, mint ismeretes, Politikai Irodánk, Szervező Irodánk, Titkárságunk stb. végzi. Azt hiszem, végig kell mennünk azon az úton, amelyre így már ráléptünk, és a Központi Bizottság plénumait véglegesen felsőbb pártkonferenciákká kell változtatnunk, amelyek kéthavonként egyszer ülnek össze a Központi Ellenőrző Bizottság részvételével. A Központi Ellenőrző Bizottságot pedig egyesíteni kell az újjászervezett Munkás-Paraszt Felügyelet magvával az alábbi feltételek mellett.

Javaslom a kongresszusnak, hogy munkásokból és parasztokból 75—100 új tagot válasszon be a Központi Ellenőrző Bizottságba. A beválasztandókat pártszempontból ugyanolyan vizsgálatnak kell alávetni, mint a Központi Bizottság rendes tagjait, minthogy a központi bizottsági tagok valamennyi jogával fel kell majd ruházni őket.

Másrészt a Munkás-Paraszt Felügyelet személyzeti létszámát 300—400 tisztviselőre kell leszállítani, de ezeket külön meg kell vizsgálni lelkiismeretesség és államapparátusunk ismerete szempontjából, külön ki kell próbálni őket arra nézve, hogy tisztában vannak-e

általában a munka tudományos megszervezésének s kiváltképpen az igazgatási és irodai munka stb. megszervezésének alapismereteivel.

Véleményem szerint a Munkás-Paraszt Felügyelet és a Központi Ellenőrző Bizottság ilyen egyesítése mindkét intézménynek javára válik. Egyrészt a Munkás-Paraszt Felügyelet így olyan nagy tekintélyre tesz szert, hogy legalábbis semmivel sem lesz rosszabb, mint a Külügyi Népbiztosság. Másrészt Központi Bizottságunk a Központi Ellenőrző Bizottsággal együtt véglegesen rátér arra az útra, amelyre lényegében már rálépett — hogy tudniillik felsőbb pártkonferenciává alakul át — és ezt az utat végig is kell járnia, hogy feladatait helyesen oldhassa meg, mégpedig két szempontból helyesen: abból a szempontból, hogy *saját* szervezetében és munkájában tervszerűség, célszerűség és rendszeresség uralkodjék, és abból a szempontból, hogy munkásaink és parasztjaink legjobbjainak közvetítésével valóban széles tömegekkel tartson kapcsolatot.

Már előre látok egy ellenvetést, amely közvetlenül vagy közvetve azoktól a köröktől származik, amelyek apparátusunkat régivé teszik, vagyis azoktól, akik apparátusunkat továbbra is abban a lehetetlenül, szégyenletesen forradalom előtti formában akarják fenntartani, amelyben mind a mai napig van (mellesleg szólva, most a történelemben eléggé ritka alkalmunk nyílott arra, hogy megállapítsuk azt az időt, ami a gyökeres szociális átalakítások végrehajtásához szükséges, és most világosan látjuk, *mit* lehet megcsinálni öt év alatt és mihez kell sokkal több idő).

Ez az ellenvetés az, hogy az általam javasolt átszervezés csak káoszt szül. A Központi Ellenőrző Bizottság tagjai hivatalról hivatalra csellengnek majd, nem tudva hova, miért és kihez forduljanak, s ahová a lábukat beteszik, szervezetlenség támad nyomukban, a tisztviselőket elvonják folyó munkájuktól és így tovább és így tovább.

Ennek az ellenvetésnek rosszindulatú szándéka, azt hiszem, annyira nyilvánvaló, hogy válaszra sem érdemes. Magától értetődik, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság elnökségének és a Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosának és kollégiumának (és szükség esetén a Központi Bizottság Titkárságának is) nem egyévi szívós munkát kell végeznie ahhoz, hogy helyesen szervezzék meg népbiztosságukat és a népbiztosság együttműködését a Központi Ellenőrző Bizottsággal. A Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosa véleményem szerint megmaradhat népbiztosnak (és meg is kell maradnia), mint ahogy az egész kollégium is megmaradhat, hogy továbbra is vezesse az egész Munkás-Paraszt Felügyelet munkáját, köztük a Központi Ellenőrző Bizottság minden tagját is, akiket mintegy a népbiztos rendelkezésére „vezényelteknek" fogunk tekinteni. A Munkás-Paraszt Felügyelet 300—400 tisztviselője, akit meghagyunk, tervem szerint egyrészt merőben titkári teendőket fog végezni a Munkás-Paraszt Felügyelet többi tagja és a Központi Ellenőrző Bizottság pótlólag beválasztott tagjai mellett, másrészt nagy képzettségű, különösen kipróbált, különösen megbízható embereknek kell lenniük, magas fizetéssel, amely teljesen megszabadítja őket attól a

valóban szerencsétlen (hogy rosszabbat ne mondjak) helyzettől, amelyben jelenleg vannak a Munkás-Paraszt Felügyelet tisztviselői.

Meg vagyok róla győződve, hogy ha a tisztviselők számát az általam javasolt létszámra csökkentik, ez sokszorosan meg fogja javítani mind a Munkás-Paraszt Felügyelet tisztviselői kara, mind az egész munka minőségét, s ugyanakkor lehetővé teszi a népbiztosnak és a kollégium tagjainak, hogy figyelmüket teljesen a munka megszervezésére, a munka minőségének rendszeres és állandó javítására összpontosítsák, minthogy erre a munkás-paraszt hatalomnak és szovjet rendünknek feltétlenül szüksége van.

Másrészt úgy gondolom, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosának foglalkoznia kell majd a felsőbb munkaszervezési intézeteknek (a Központi Munkaügyi Intézet, a Tudományos Munkaszervezési Intézet stb.) részben összevonásával, részben egybehangolásával, mivel köztársaságunkban már legalább 12 ilyen intézet működik. A túlságos egyformaság és az ebből fakadó egybeolvasztási törekvés ártalmas lenne. Ellenkezőleg, meg kell találni az ésszerű és célszerű középutat ezeknek az intézményeknek az egybeolvasztása és helyes elhatárolása között, azzal a feltétellel, hogy bizonyos mértékig mindegyik intézmény önálló maradjon.

Kétségtelen, hogy ezzel az átszervezéssel Központi Bizottságunk is csak nyer s nem kevesebbet, mint a Munkás-Paraszt Felügyelet, — nyer a tömegekkel való kapcsolata, valamint munkájának rendszeressége és alaposság tekintetében. Akkor majd a Politikai Iroda

üléseinek is sokkal szigorúbb és felelősebb előkészítési rendjét lehet (és kell is) bevezetni s ezeken az üléseken mindig jelen kell majd lennie a Központi Ellenőrző Bizottság bizonyos számú tagjának; ezt a számot vagy bizonyos időközökre, vagy bizonyos szervezési terv alapján kell meghatározni.

A Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosának a Központi Ellenőrző Bizottság elnökségével együtt úgy kell elosztania a munkát a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai között, hogy egyesek kötelesek legyenek részt venni a Politikai Iroda ülésein és ellenőrizni mindazokat az okmányokat, amelyeket ott ilyen vagy olyan formában megtárgyalnak, mások munkaidejüket elméleti képzésüknek, a tudományos munkaszervezés tanulmányozásának kötelesek szentelni, megint másoknak az legyen a kötelességük, hogy gyakorlatilag vegyenek részt államapparátusunk ellenőrzésében és megjavításában, a legfelsőbb állami intézményektől egészen a legalsó helyi intézményekig stb.

Azt hiszem továbbá, hogy azon a politikai előnyön kívül, hogy e reform nyomán a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai sokkal tájékozottabban és sokkal nagyobb felkészültséggel vesznek majd részt a Politikai Iroda ülésein (a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság minden tagjának legalább egy nappal a Politikai Iroda ülése előtt meg kell kapnia az üléssel kapcsolatos minden írást, kivéve a valóban halasztást nem tűrő eseteket, amikor a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak a rendestől eltérő módon kell az ügyekkel megismerkedniük és a kérdéseket eldönte-

niuk), meglesz még az az előnyünk is, hogy Központi Bizottságunkban csökken a tisztán személyes és véletlen körülmények befolyása és így a szakadás veszélye is.

Központi Bizottságunk szigorúan centralizált és nagy tekintélyű csoporttá vált, munkája számára azonban nincsenek biztosítva azok a feltételek, amelyek megfelelnek tekintélyének. Az általam javasolt reformnak az a célja, hogy ezen az állapoton segítsen, s a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak, akik bizonyos számban a Politikai Iroda minden ülésén kötelesek részt venni, egybeforrott csoportot kell alkotniuk, amelynek — „személyekre való tekintet nélkül" — ügyelnie kell arra, hogy senkinek a tekintélye ne akadályozhassa őket abban, hogy bárkit kihallgassanak, megvizsgálják az okmányokat, s hogy általában feltétlenül tájékozódhassanak és elérjék azt, hogy a legszigorúbb rendben folyjanak az ügyek.

Természetesen, szovjet köztársaságunkban a társadalmi rend két osztály: a munkásosztály és a parasztság együttműködésén alapszik, amelyhez most bizonyos feltételek mellett odaengedtük a „nepmanokat", vagyis a burzsoáziát is. Ha e két osztály között komoly osztály-nézeteltérések támadnak, akkor elkerülhetetlen lesz a szakadás, a mi társadalmi rendünk azonban nem rejti magában szükségképpen ilyen szakadás magvát, s Központi Bizottságunknak és Központi Ellenőrző Bizottságunknak, valamint egész pártunknak legfőbb feladata az, hogy figyelemmel kísérje azokat a körülményeket, amelyek szakadásra vezethetnek és elejét vegye e körülményeknek, mert köz-

társaságunk sorsa végeredményben attól függ, hogy együtt fog-e haladni a parasztság tömege a munkásosztállyal, hű marad-e a vele kötött szövetséghez, avagy engedi, hogy a „nepman", azaz az új burzsoázia, közte és a munkások között meghasonlást idézzen elő, elszakítsa őt a munkásoktól. Minél világosabban látjuk magunk előtt ezt a kétféle kimenetelt, minél világosabban érti meg ezt minden munkásunk és parasztunk, annál nagyobb az eshetősége annak, hogy a szakadást, amely a szovjet köztársaságra nézve végzetes volna, sikerül elkerülnünk.

1923. január 23.

„Pravda" 16. sz.
1923. január 25.
Aláírás: N. Lenin

Lenin Művei. 33. köt.
1953. 482—487. old.

INKÁBB KEVESEBBET, DE JOBBAN

Államapparátusunk megjavításának kérdésében a Munkás-Paraszt Felugyeletnek, nézetem szerint, nem szabad a mennyiséget hajhásznia és nem szabad sietnie. Eddig oly kevéssé értunk rá, hogy államapparátusunk minőségével törődjunk és megjavítására gondoljunk, hogy helyénvaló lesz, ha kulonosen nagy gonddal készulunk fel rá, ha gondoskodunk arról, hogy a Munkás-Paraszt Felugyeletben a mai igényeknek valóban megfelelő minoségű emberanyagot összpontosítsunk, vagyis olyat, amely a legjobb nyugateurópai mintákkal is felveheti a versenyt. Szocialista koztársaság számára ez természetesen túlságosan szerény feltétel Dehát az első ot év bizony alaposan teletomte a fejunket bizalmatlansággal és szkepticizmussal. Önkéntelenul is hajlunk rá, hogy ilyen érzéseket tápláljunk azokkal szemben, akik túlságosan sokat és túlságosan konnyedén szavalnak például a „proletár kultúráról"; kezdetnek elég volna nekunk igazi burzsoá kultúra is, kezdetnek az is jó lenne, ha megszabadulnánk a burzsoá rendszert megelőző kultúrák kulonosen rothadt típusaitól, vagyis a hivatalnoki vagy feudális stb. kultúrától. Mi sem ártalmasabb kulturális kérdésekben, mint a turelmetlen sietség és a hebehurgyaság. Sok fiatal írónkra és kommunistánkra ráférne, hogy jól emlékezetébe vésse ezt.

Államapparátusunk kérdésében tehát az eddigi tapasztalatok alapján azt a következtetést kell levonnunk, hogy jobb volna kissé lassabban haladnunk.

Államapparátusunk állapota annyira elszomorító — nem akarom azt mondani, hogy visszataszító —, hogy mindenekelőtt alaposan fontolóra kell vennünk, miként küzdjünk fogyatékosságai ellen, szem előtt tartva azt is, hogy ezek a fogyatékosságok a múltban gyökereznek, amelyet felforgattunk ugyan, de még nem küzdöttünk le, s amely még nem tekinthető a messzi múltba vesző, letűnt kultúrkorszaknak. Éppen a kultúra kérdését vetem most fel, mert ezekben a dolgokban csak azt szabad elértnek tekintenünk, ami gyökeret eresztett a kultúrában, a mindennapi életben, ami szokássá vált. Nálunk pedig, mondhatnám, ami jó van társadalmi berendezésünkben, azt nem gondoltuk végig, nem értettük meg, nem éreztük át, csak úgy sebtében ragadtuk meg, nem ellenőriztük, nem próbáltuk ki, tapasztalatilag még nem igazoltuk, nem rögzítettük stb. Forradalmi korszakban és ilyen szédítően gyors fejlődés közepette, amely öt év alatt a cárizmustól a szovjet rendszerbe hozott el minket, természetesen nem is lehetett ez másképp.

Idejében kapjunk észbe. Hasson át bennünket üdvös bizalmatlanság az elhamarkodottan gyors haladással, mindenféle dicsekvéssel stb. szemben, gondolkozzunk azoknak a lépéseknek az ellenőrzésén, amelyeket óránként meghirdetünk, percenként megteszünk, hogy aztán minden másodpercben bebizonyítsuk róluk, hogy nem szilárdak, nem tartósak és érthetetlenek. Mi sem lenne ártalmasabb ilyen dolgokban,

mint a sietség. Mi sem lenne ártalmasabb, mint ha abban bizakodnánk, hogy valamit is tudunk, vagy abban, hogy valamennyire is jelentékeny számban megvannak nálunk egy olyan igazán új apparátus felépítésének az elemei, amely csakugyan megérdemli a szocialista, a szovjet stb. elnevezést.

Nem, ilyen apparátus, sőt még csak az elemei is nevetségesen kis mértékben vannak meg nálunk, és ne feledjük, hogy nem szabad sajnálnunk az időt megteremtésére és sok, sok, sok évet kell rászánnunk.

Melyek azok az elemek, amelyek megvannak nálunk ennek az apparátusnak a létrehozásához? Ilyen csak kettő van. Először: a munkások, akiket magával ragadott a szocializmusért vívott harc. Ezek az elemek nem elég műveltek. Megvan bennük a jóakarat, hogy létrehozzák a legjobb apparátust. Nem tudják azonban, hogyan kell ezt megcsinálni. Nem tudják megcsinálni. Eddig még nem érték el azt a fejlettségi fokot, azt a kultúrát, amely ehhez szükséges. Ehhez pedig éppen kultúra kell. Itt az ember semmire sem megy erőszakkal vagy nekirohanással, legénykedéssel, eréllyel vagy általában akármilyen kiváló emberi tulajdonsággal. Másodszor: a tudás, a műveltség, az oktatás elemei, amelyek nálunk — a többi államhoz viszonyítva — nevetségesen kis mértékben vannak meg.

És itt nem szabad elfelejtenünk, hogy bennünk még túlságosan megvan a hajlandóság arra, hogy ezt a tudást buzgalommal, elhamarkodottsággal stb. pótoljuk (illetve azt képzeljük, hogy azokat ily módon pótolni lehet).

Államapparátusunk megújítása érdekében a következő feladatot kell mindenáron magunk elé tűznünk: először — tanulni, másodszor — tanulni és harmadszor — tanulni, és aztán ügyelni arra, hogy tudásunk ne maradjon holt betű vagy divatos frázis (ami nálunk, minek is tagadnánk, bizony igen gyakran megesik), hogy a tudás valóban a vérünkbe menjen át, hogy teljes mértékben és igazán mindennapi életünk alkotórészévé váljon. Egyszóval, nekünk nem azokkal a követelményekkel kell fellépnünk, amelyekkel a nyugat-európai burzsoázia fellép, hanem olyanokkal, amelyek méltók és illenek egy olyan országhoz, amely azt a feladatot tűzte maga elé, hogy szocialista országgá fejlődjék.

A mondottakból az következik, hogy a Munkás-Paraszt Felügyeletet, mint államapparátusunk megjavításának eszközét, valóban mintaszerű intézménynyé kell tennünk.

Ahhoz, hogy elérhesse a szükséges színvonalat, a következő szabályhoz kell tartanunk magunkat: „kétszer mérj, mielőtt egyszer vágsz".

Ehhez az szükséges, hogy az új népbiztosság megalakításába a legnagyobb óvatossággal, megfontoltsággal és tájékozottsággal bevonjuk társadalmi rendünknek valóban a legjobb elemeit.

Ehhez az szükséges, hogy társadalmi rendünk legjobbjai, mégpedig: először, az élenjáró munkások, másodszor, a valóban felvilágosult elemek, akikért kezeskedni lehet, hogy nem hisznek a puszta szónak és egyetlen szót sem ejtenek ki lelkiismeretükkel ellentétben, ne riadjanak vissza sem attól, hogy bár-

milyen nehézséget beismerjenek, sem pedig attól, hogy minden eszközzel harcoljanak a komolyan maguk elé tűzött cél eléréséért.

Már öt éve sürgölődünk, hogy államapparátusunkat megjavítsuk, de éppen az a baj, hogy nem jutottunk tovább ennél a sürgölődésnél, amely öt év alatt csak saját alkalmatlanságát, sőt haszontalanságát, sőt káros voltát bizonyította be. Ez a sürgölődés azt a látszatot keltette, hogy a munka halad, a valóságban azonban csak beszemetelte intézményeinket és agyunkat.

Elérkezett annak az ideje, hogy végre változtassunk ezen.

Tegyük szabállyá: inkább mennyiségileg kevesebbet, de minőségileg jobbat. Tegyük szabállyá: inkább várjunk két, sőt három évig, de ne dolgozzunk kutyafuttában, mert ezzel semmi reményünk sem lehet rá, hogy komoly emberanyagot kapunk.

Tudom, hogy nehéz lesz ezt a szabályt megtartani és valóságunkra alkalmazni. Tudom, hogy ezernyi résen keresztül igyekszik majd utat törni magának az ellenkező szabály. Tudom, hogy óriási ellenállást kell majd kifejtenünk, pokoli kitartásra lesz szükség, legalábbis az első években pokolian hálátlan munka lesz ez; és mégis meg vagyok róla győződve, hogy célunkat csakis ilyen munkával érhetjük el és hogy csakis e célunk elérése után teremtjük meg azt a köztársaságot, amely valóban megérdemli a szovjet, szocialista stb. stb. és így tovább elnevezést.

Sok olvasó bizonyára túlságosan jelentéktelennek találta azokat a számokat, amelyeket első cikkem-

ben* hoztam fel példaképpen. Biztos vagyok benne, hogy sok számítást lehet felhozni e számok elégtelenségének bizonyítására. Úgy vélem azonban, hogy egyet mindenféle számításnak fölébe kell helyeznünk, mégpedig azt az érdekünket, hogy igazán mintaszerű minőséget érjünk el.

Úgy vélem, hogy ami államapparátusunkat illeti, éppen most érkezett el végre az az idő, amikor derekasan, teljes komolysággal kell dolgoznunk rajta, és amikor ennek a munkának alighanem a legártalmasabb vonása az elhamarkodás. Éppen ezért nagyon óvnék mindenkit e számok növelésétől. Ellenkezőleg, nézetem szerint itt különösen fukaroknak kell lennünk a számokat illetőleg. Beszéljünk nyíltan. A Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztosságának ma a legcsekélyebb tekintélye sincsen. Mindenki tudja, hogy Munkás-Paraszt Felügyeletünk szerveinél rosszabbul megszervezett intézményeink nincsenek, s hogy a jelenlegi viszonyok között mit sem lehet várni ettől a népbiztosságtól. Jól meg kell jegyeznünk ezt, ha valóban azt a célt akarjuk magunk elé tűzni, hogy néhány év alatt kialakítsunk egy olyan intézményt, amelynek először: mintaszerűnek kell lennie, másodszor: mindenkiben feltétlen bizalmat kell keltenie és harmadszor: mindenki előtt be kell bizonyítania, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság, e nagy tekintélyű intézmény munkája valóban eredményes volt. Véleményem szerint az alkalmazottak létszámára vonatkozóan mindenféle általános normát azonnal és visz-

* Lásd 32. old. — *Szerk.*

szavonhatatlanul el kell vetnünk. A Munkás-Paraszt Felügyelet alkalmazottait egészen különleges módon kell megválogatnunk, mégpedig a legszigorúbb vizsgálat alapján. Mert valóban, mi értelme volna, ha olyan népbiztosságot szerveznénk, amelyben csak úgy-ahogy menne a munka, amely megint csak a legkisebb bizalmat sem keltené, s amelyben a szónak végtelenül csekély tekintélye lenne? Azt hiszem, a most tervbe vett átszervezés során éppen az a legfőbb feladatunk, hogy ezt elkerüljük.

Azoknak a munkásoknak, akiket a Központi Ellenőrző Bizottság tagjaiként vonunk be a népbiztosság munkájába, feddhetetlen kommunistáknak kell lenniük, s azt hiszem, még sokáig kell foglalkoznunk velük, hogy megtanítsuk őket munkájuk módszereire és feladataira. Ehhez a munkához továbbá bizonyos számú titkári személyzetet kell segítségül adni, háromszor is ellenőrizve mindenkit, mielőtt ebbe az állásba helyeznénk. Végül mindazoknak a tisztviselőknek, akikre vonatkozólag úgy határozunk, hogy kivételképpen azonnal a Munkás-Paraszt Felügyelet munkatársai legyenek, a következő feltételeknek kell megfelelniük:

először, szükséges, hogy több kommunista ajánlja őket;

másodszor, vizsgázniuk kell államapparátusunk ismeretéből;

harmadszor, vizsgázniuk kell államapparátusunk elméleti alapjainak ismeretéből és a közigazgatás, az ügykezelés stb. tudományos alapjainak ismeretéből;

negyedszer, annyira együtt kell működniük a Köz-

ponti Ellenőrző Bizottság tagjaival és saját titkárságukkal, hogy egészében kezeskedhessünk ennek az egész apparátusnak a munkájáért.

Tudom, hogy ezek a követelmények rendkívül nagy feltételeket szabnak, és nagyon tartok tőle, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet „gyakorlati embereinek" többsége ezeket a követelményeket teljesíthetetlennek fogja nyilvánítani, vagy pedig lenézően nevet rajtuk. De kérdek bárkit a Munkás-Paraszt Felügyelet jelenlegi vezetői vagy azok közül, akiknek dolguk van vele, meg tudja-e nekem mondani nyugodt lelkiismerettel: mi szükség van a gyakorlatban olyan népbiztosságra, mint a Munkás-Paraszt Felügyelet? Úgy hiszem, hogy ez a kérdés segítségére lesz a helyes mérték megtalálásában. Vagy nem érdemes foglalkoznunk egy olyan reménytelen ügy átszervezésével, mint a Munkás-Paraszt Felügyelet — hiszen annyi ilyen átszervezést hajtottunk már végre —, vagy pedig valóban azt a feladatot kell magunk elé tűznünk, hogy lassú, nehéz, szokatlan úton, sokszori ellenőrzéssel valami igazán mintaszerűt hozzunk létre, ami mindenkiben tiszteletet kelt, mégpedig nemcsak azért, mert a rangja és a címe ezt követeli.

Ha nem leszünk türelmesek, ha nem szánunk rá néhány esztendőt erre az ügyre, akkor jobb, ha egyáltalán bele se kezdünk.

Véleményem szerint azok közül az intézmények közül, melyeket a munkaszervezés stb. tökéletesítése érdekében sebtiben eddig létrehoztunk, ki kell választanunk egy bizonyos minimumot, meg kell vizsgálnunk, hogy teljesen komolyan vannak-e megszervez-

ve, s csak úgy folytassuk a munkát, hogy az valóban a modern tudomány színvonalán álljon s ezt a színvonalat teljes mértékben biztosítsa számunkra. Akkor azután nem lesz utópia az a reményünk, hogy néhány év múlva olyan intézményünk lesz, amely el tudja végezni a feladatát, vagyis rendszeresen és állhatatosan tud majd munkálkodni — a munkásosztály, az Oroszországi Kommunista Párt és köztársaságunk egész lakossága bizalmát élvezve — államapparátusunk megjavításán.

Az ehhez szükséges előkészítő munkát már most meg lehetne kezdeni. Ha a Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztossága egyetért ezzel az átszervezési tervvel, akkor azonnal megteheti az előkészítő lépéseket, rendszeresen dolgozva egészen a feladat teljes megoldásáig — sietség nélkül, vállalva, hogy újra csinálja azt, amit egyszer már megcsinált.

Minden felemás megoldás a legnagyobb mértékben ártalmas lenne. A Munkás-Paraszt Felügyelet alkalmazottainak számára vonatkozó bármilyen norma, akármilyen más meggondolások diktálnák is, lényegében a régi bürokratikus felfogáson, ósdi előítéleteken alapulna, — azon, amit már elítéltünk, ami már általános gúny tárgya stb.

Lényegében így áll itt a kérdés:

Vagy megmutatjuk most, hogy komolyan tanultunk valamit az államépítés terén (elvégre öt év alatt nem bűn valamit meg is tanulni), vagy pedig hogy nem vagyunk eléggé érettek rá; s akkor nem is érdemes hozzáfogni a dologhoz.

Azt hiszem, ha meglevő emberanyagunkat nézzük,

nem lesz szerénytelenség, ha feltételezzük, hogy már eleget tanultunk ahhoz, hogy rendszeresen és újonnan felépítsünk legalább egy népbiztosságot. Igaz, hogy ennek az egy népbiztosságnak kell majd meghatároznia egész államapparátusunk képét.

Azonnal pályázatot kell kitűzni két vagy több tankönyv megírására a munkaszervezésről általában és különösen a közigazgatási munka megszervezéséről. Alapul lehet venni Jermanszkij már kész könyvét, bár a szerző — zárójelben legyen mondva — nyíltan rokonszenvez a mensevizmussal és nem alkalmas arra, hogy a szovjethatalom számára megfelelő tankönyvet szerkesszen. Azután fel lehet használni Kerzsencev nemrég megjelent könyvét; végül pedig egyik-másik részletkérdéssel foglalkozó segédkönyvnek is használ lehet venni.

Néhány képzett és lelkiismeretes embert ki kell küldeni Németországba vagy Angliába irodalomgyűjtés és a kérdés tanulmányozása végett. Angliát arra az esetre említem, ha az Amerikába vagy Kanadába való kiküldés lehetetlennek bizonyulna.

Bizottságot kell kinevezni, hogy állítsa össze az elsődleges vizsgaprogramot azoknak a jelölteknek, akik a Munkás-Paraszt Felügyelet szolgálatába készülnek lépni; úgyszintén azok számára, akiket a Központi Ellenőrző Bizottság tagjának jelölnek.

Ilyen és ehhez hasonló munkák természetesen nem fognak nehézséget okozni sem a népbiztos, sem a Munkás-Paraszt Felügyelet kollégiumának tagjai, sem a Központi Ellenőrző Bizottság elnöksége számára.

Ezzel párhuzamosan előkészítő bizottságot kell kinevezni, hogy kiszemelje a jelölteket a Központi Ellenőrző Bizottság tagságára. Remélem, hogy erre a funkcióra most már fölös számmal akad jelölt bármely állami hivatalunk tapasztalt funkcionáriusai, úgyszintén szovjetiskoláink hallgatói között. Aligha lenne helyes eleve kizárni egyik vagy másik kategóriát. Valószínűleg inkább arra kell törekednünk, hogy minél változatosabb összetételű legyen ez az intézmény, mert igyekeznünk kell, hogy sokféle tulajdonságot, különböző képességeket egyesítsünk benne, úgyhogy nem kis munka lesz a jelöltek névsorának összeállítása. Például, a legkevésbé sem volna kívánatos, hogy az új népbiztosságot egy bizonyos sablon szerint állítsák össze, mondjuk, csupa hivatalnok típusú emberből, vagy ha kizárnák belőle az agitátor jellegű egyéneket, vagy azokat, akiknek megvan az a tulajdonságuk, hogy tudnak bánni az emberekkel, vagy hogy be tudnak hatolni olyan körökbe, amelyek nem valami megszokottak az efféle funkcionáriusok számára stb.

* * *

Azt hiszem, a legjobban úgy fejezhetem ki a gondolatomat, ha tervemet akadémiai típusú intézményekhez hasonlítom. A Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak elnökségük vezetésével rendszeresen foglalkozniuk kell majd a Politikai Iroda valamennyi iratának és okmányának átnézésével. Ugyanakkor helyesen el kell osztaniuk idejüket az intézményeink ügykezelésének ellenőrzésével kapcsolatos különböző munkák

között, a legkisebb és magánjellegű intézményektől kezdve egészen a legmagasabb állami intézményekig. Végül beletartozik munkakörükbe az elmélettel való foglalkozás is, vagyis foglalkozniuk kell a hivatásukul választott munka megszervezésének elméletével; ezenkívül foglalkozniuk kell gyakorlati munkával idősebb elvtársaknak vagy a felsőbb munkaszervezési intézetek előadóinak vezetése alatt.

Azt gondolom azonban, semmiképpen sem lesz módjukban, hogy efféle akadémikus munkákra szorítkozzanak. Egyidejűleg fel kell készülniük más munkákra is — nem restellném például azt mondani, hogy ha nem is szélhámosok, de valami effélék lefülelésére — és olyan külön fortélyok kigondolására, amelyekkel vizsgálataikat, nyomozásaikat stb. leplezhetik.

Nyugat-európai intézményekben az ilyen javaslatok hallatlan elégedetlenséget, erkölcsi felháborodást stb. keltenének, mi azonban, remélem, még nem bürokratizálódtunk el annyira, hogy ilyesmire képesek legyünk. Az új gazdasági politikának még nincsen akkora tekintélye nálunk, hogy az emberek megsértődnének attól a gondolattól, hogy valakit esetleg fülön kell csípni. Szovjetköztársaságunk még csak olyan rövid ideje épült fel és oly nagy csomó limlom van nálunk felhalmozva, hogy aligha jut valakinek eszébe megsértődni amiatt, hogy ilyen limlom közepette nem árt ásatásokat végezni némi fortélyok igénybevételével, olyan kutatások segítségével, amelyek néha meglehetősen távol eső forrásokra irányulnak vagy meglehetősen kerülő utakon haladnak. S ha valakinek mégis eszébe jutna megsértődni, biztosak

lehetünk benne, hogy az ilyen embert mindenki tiszta szívből kineveti.

Reméljük, hogy az új Munkás-Paraszt Felügyelet levetkőzi azt a tulajdonságot, amelyet a franciák pruderie-nek neveznek, s amelyet mi nevetséges kényeskedésnek vagy nevetséges fontoskodásnak nevezhetünk és amely teljes mértékben a bürokráciának játszik a kezére, szovjet- és pártbürokráciánknak egyaránt. Zárójelben legyen mondva, hogy nemcsak szovjetintézményeinkben, de pártintézményeinkben is akad bürokrácia.

Fentebb azt írtam, hogy tanulnunk kell, mégpedig a munka magasabb fokú megszervezésével foglalkozó intézetekben stb., ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy ezt a „tanulást" valamennyire is iskolás módon értem, illetve hogy csak ilyen iskolás tanulásra gondolok. Remélem, egyetlen igazi forradalmár sem gyanúsít meg azzal, hogy én ebben az esetben vonakodnék a „tanuláson" valami félig tréfás fogást, valami furfangot, fortélyt vagy más effélét érteni. Tudom, hogy valami jólnevelt, valami komoly nyugat-európai államban ez a gondolat csakugyan szörnyülködést keltene, hogy itt egyetlen rendes tisztviselő sem volna hajlandó még csak mérlegelés tárgyává sem tenni. Remélem azonban, hogy mi még nem bürokratizálódtunk el ennyire, s hogy ennek a gondolatnak a megvitatása nálunk legfeljebb csak derűt kelt.

És valóban, miért ne egyesítsük a kellemeset a hasznossal? Miért ne használjunk fel valami tréfás vagy félig tréfás fogást arra, hogy elcsípjünk valamit, ami

nevetséges, valamit, ami káros, valamit, ami félig nevetséges, félig káros stb.?

Azt hiszem, Munkás-Paraszt Felügyeletünk nem keveset nyer, ha ezeket a meggondolásokat figyelembe veszi, és hogy azoknak az eseteknek a jegyzéke, amelyek segítségével Központi Ellenőrző Bizottságunk vagy kollégái a Munkás-Paraszt Felügyeletben legfényesebb győzelmeiket aratták, nem kis mértékben gazdagodik majd jövendőbeli „MPF-istáink" és „KEB-istáink" olyan helyeken szerzett élményeivel, amelyekről nemigen szokás megemlékezni tisztes és finnyás tankönyvekben.

* * *

Hogyan lehet pártintézményeket szovjetintézményekkel egyesíteni? Nincs-e ebben valami megengedhetetlen?

Ezt a kérdést nem a magam nevében vetem fel, hanem azok nevében, akikre fentebb céloztam, amikor azt mondtam, hogy bürokraták nálunk nemcsak a szovjet-, hanem a pártintézményekben is vannak.

Csakugyan, miért ne egyesítenénk őket, ha az ügy érdeke így kívánja? Hát soha senki sem vette észre, hogy például a Külügyi Népbiztosságban ez az egyesítés rendkívül nagy haszonnal jár és kezdettől fogva érvényesül is? Hát a Politikai Irodában talán nem tárgyalunk meg pártszempontból sok apró és nagy kérdést azokról a „lépésekről", amelyekkel a külföldi hatalmak „lépéseire" felelünk, hogy elhárítsuk, nos, mondjuk, a furfangjaikat, hogy ne használjak kevés-

bé ildomos kifejezést? Hát nem rendkívüli erő forrása-e politikánk számára a szovjetmunkának ez a rugalmas egyesítése a pártmunkával? Azt hiszem, hogy az, ami külpolitikánkban bevált, meghonosodott és már annyira szokássá vált, hogy ezen a téren semmiféle kétséget nem kelt, legalább éppolyan helyénvaló (sőt azt hiszem, még sokkal inkább helyénvaló) lesz egész államapparátusunkat illetően is. Márpedig a Munkás-Paraszt Felügyelet egész államapparátusunkkal foglalkozik, és működésének kivétel nélkül minden állami intézményre, helyi és központi, kereskedelmi és tisztán hivatali, tanügyi, levéltári, színházi stb. intézményre egyaránt ki kell terjednie, egyszóval kivétel nélkül valamennyire.

Miért ne engedhetnénk hát meg, hogy egy ilyen széles területen működő intézmény, amelynek azonkívül fölöttébb rugalmas működési formákra van szüksége — nos, miért ne engedhetnénk hát meg, hogy ez az intézmény sajátosan egybeolvassza a párt ellenőrző intézményét és a szovjet ellenőrző intézményt?

Én ennek semmi akadályát nem látom. Sőt mi több, azt hiszem, hogy ez az egyesítés az egyedüli záloga a sikeres munkának. Úgy vélem, hogy ezen a téren minden kétség államapparátusunk legporosabb zugaiból ered, és hogy méltó választ csak egyféleképpen adhatunk rá: azzal, hogy kinevetjük.

* * *

Egy másik kétely: célszerű-e a hivatali működést tanulással egybekapcsolni? Azt hiszem, nemcsak cél-

szerű, de szükséges is. Általában azt kell mondanom, hogy minden forradalmi magatartásunk ellenére, amelyet a nyugat-európai országok államiságával szemben tanúsítunk, annak egész csomó roppant káros és nevetséges előítélete ránk ragadt, részben pedig drágalátos bürokratáink szándékosan mételyeztek meg velük bennünket arra spekulálva, hogy az ilyen előítéletek zavaros vizében nemegyszer sikerül majd halat fogniuk; — és halásztak is ebben a zavarosban olyannyira, hogy igazán csak a vak nem látta közülünk, hogy ez a halászgatás mekkora méreteket öltött.

A társadalmi, gazdasági és politikai viszonyok minden terén „szörnyen" forradalmiak vagyunk. A rangtisztelet terén, valamint az ügyvezetés formái és szertartásai terén ellenben „forradalmiságunkat" léptennyomon a legmegrögzöttebb maradiság váltja fel. Nemegyszer figyelhetjük meg itt azt a rendkívül érdekes jelenséget, hogy a társadalmi életben megtett óriási ugrás együtt jár az egészen kis változásokkal szemben tanúsított hihetetlen bátortalansággal.

Ez érthető is, mert a legmerészebb lépéseket olyan területen tettük, amely régóta az elmélet tárgya volt, olyan területen, amellyel főleg, sőt csaknem kizárólag elméletileg foglalkoztunk. Az orosz ember az undorító, bürokratikus valóság mellett odahaza rendkívül merész elméleti tervezgetéssel könnyített a lelkén, és éppen ezért ez a rendkívül merész elméleti tervezgetés nálunk rendkívül egyoldalúvá vált. Általános terveink elméleti merészsége és a bármiféle jelentéktelen irodai reformmal szemben tanúsított elképesztő bátortalanság szépen megfért egymással. A

legnagyobb szabású, világraszóló agrárforradalom tervét más országokban példátlan merészséggel dolgoztuk ki, ugyanakkor valamiféle tizedrendű irodai reformra már nem tellett a fantáziánkból; arra már nem volt elég fantáziánk vagy türelmünk, hogy erre a reformra is ugyanazokat az általános tételeket alkalmazzuk, amelyek olyan „ragyogó" eredményekkel jártak, amikor az általános problémákra alkalmaztuk őket.

Mai életünk ezért meglepő mértékben egyesíti magában a vakmerőségig menő merészséget és a legcsekélyebb változásokkal szemben tanúsított bátortalanságot.

Azt hiszem, hogy nem is volt ez másképp egyetlen valóban nagy forradalomban sem, mert az igazán nagy forradalmak azokból az ellentmondásokból születnek, amelyek egyfelől a régi, másfelől a régi átdolgozására irányuló törekvés és az új felé irányuló egészen elvont törekvés között állnak fenn; s ennek az újnak már annyira újnak kell lennie, hogy a múltnak még a nyoma se legyen meg benne.

És minél élesebb fordulatot tett ez a forradalom, annál tovább fog húzódni az az időszak, amelynek folyamán az ilyen ellentmondások egész sora még tartja magát.

* * *

Életünk fő vonásai ma a következők: leromboltuk a kapitalista ipart, igyekeztünk földig rombolni a középkori intézményeket, a földesúri földtulajdont, és ezen az alapon olyan kis- és törpeparasztságot hoz-

tunk létre, amely követi a proletariátust, mert bízik forradalmi munkájának eredményeiben. Pusztán erre a bizalomra támaszkodva azonban nem lesz könnyű addig tartani magunkat, amíg a fejlettebb országokban is bekövetkezik a szocialista forradalom győzelme, mert a kis- és törpeparasztság, különösen a „nep" idején, gazdasági szükségszerűség folytán a munka termelékenységének rendkívül alacsony fokán áll. No meg a nemzetközi helyzet is hozzájárult ahhoz, hogy Oroszország visszaesett, hogy a népi munka termelékenysége nagyjában és egészében jóval alacsonyabb ma, mint a háború előtt volt. A nyugat-európai kapitalista hatalmak — részben tudatosan, részben ösztönösen — minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy visszavessenek bennünket, hogy az oroszországi polgárháború elemeit felhasználják az ország lehető legteljesebb tönkretételére. Az imperialista háborúnak éppen ilyen kimenetele természetesen jelentékeny előnyöket ígért: ha nem is döntjük meg Oroszországban a forradalmi rendet, legalábbis megnehezítjük számára a fejlődést a szocializmus felé — körülbelül így okoskodtak ezek a hatalmak és a saját szempontjukból nem is okoskodhattak másként. Végeredményben feladatukat csak félig oldották meg. A forradalom teremtette új rendet nem döntötték meg, de arra sem adtak neki lehetőséget, hogy azonnal olyan lépést tegyen előre, amely igazolta volna a szocialisták jövendöléseit és módot nyújtott volna arra, hogy rendkívüli gyorsasággal fejlessze a termelőerőket, mindazokat a lehetőségeket, melyekből kialakult volna a szocializmus s ezzel mindenki számára szemlél-

tetően, kézzelfoghatóan bebizonyíthatta volna, hogy a szocializmus gigászi erőket rejt magában, és hogy az emberiség most fejlődésének új szakaszába lépett, amely csodálatosan ragyogó lehetőségeket hoz magával.

A nemzetközi viszonyoknak most olyan rendszere alakult ki, hogy Európában a győztes államok rabságban tartják az egyik államot, Németországot. Azonfelül több állam — mégpedig a legrégibb nyugati államok — a győzelem következtében olyan viszonyok közé került, hogy ezt a győzelmet arra használhatja fel, hogy elnyomott osztályainak bizonyos engedményeket tegyen — lényegtelen engedményeket, amelyek azonban ezekben az országokban mégis késleltetik a forradalmi mozgalmat és valami „társadalmi béke"-félét hoznak létre.

Ugyanakkor számos más ország: a Kelet, India, Kína stb. éppen a legutóbbi imperialista háború következtében végleg kizökkent a kerékvágásból. Fejlődésük véglegesen az általános európai kapitalista méretekben indult meg. Megkezdődött bennük az általános európai erjedés. S most az egész világ látja, hogy olyan fejlődésbe sodródtak, amelynek szükségképpen az egész világkapitalizmus válságára kell vezetnie.

Jelenleg tehát ez a kérdés áll előttünk: sikerül-e kisés törpeparaszti termelésünkkel, gazdaságunk zilálts ága ellenére is addig kitartanunk, amíg a nyugateurópai kapitalista országok el nem jutnak fejlődésük során a szocializmushoz? Ez a fejlődés azonban nem úgy megy végbe, mint ahogy azelőtt vártuk. Nem oly módon megy végbe, hogy a szocializmus egyenletesen

„megérik" bennük, hanem úgy, hogy egyik állam kizsákmányolja a másikat, kizsákmányolják az imperialista háború idején elsőnek legyőzött államot s ugyanakkor az egész Keletet is kizsákmányolják. A Kelet viszont éppen az első imperialista háború következtében végleg bekapcsolódott a forradalmi mozgalomba, végleg belesodródott a világforradalmi mozgalom általános forgatagába.

Milyen taktikát ír elő ez a helyzet országunk számára? Nyilvánvalóan a következőt: a lehető legnagyobb óvatosságot kell tanúsítanunk, hogy munkáshatalmunkat fenntarthassuk, megőrizzük tekintélyét kis- és törpeparasztságunk előtt s a kis- és törpeparasztságot továbbra is a munkáshatalom vezetése alatt tartsuk. Javunkra szól az a körülmény, hogy ma már az egész világ belekerül abba a mozgalomba, amelyből meg kell születnie a szocialista világforradalomnak. Ellenünk szól viszont az, hogy az imperialistáknak sikerült a világot két táborra szakítaniuk, s ezt a szakadást még bonyolultabbá teszi az a körülmény, hogy Németországnak, a valóban előrehaladott kulturális kapitalista fejlődés országának, rendkívül nehéz most talpra állnia. Az úgynevezett Nyugat valamennyi kapitalista hatalma marja és nem engedi talpra állni. Másrészről az egész Kelet, a legmélyebb emberi nyomorba taszított többszázmilliós kizsákmányolt dolgozó lakosságával, olyan körülmények közé került, hogy fizikai és anyagi erői semmiképpen sem hasonlíthatók össze egyetlenegy nálánál jóval kisebb nyugat-európai állam fizikai, anyagi és katonai erőivel sem.

Megmenekülhetünk-e attól, hogy a jövőben összeütközésbe kerüljünk ezekkel az imperialista államokkal? Van-e reményünk arra, hogy a Nyugat virágzó imperialista államai és a Kelet virágzó imperialista államai közötti belső ellentmondások és összeütközések másodszor is haladékot adnak nekünk, — úgy, mint először, amikor a nyugat-európai ellenforradalomnak az orosz ellenforradalom támogatására irányuló hadjárata kudarccal végződött a Nyugat és a Kelet ellenforradalmárainak táborában, a keleti kizsákmányolók és a nyugati kizsákmányolók táborában, a Japán és Amerika táborában meglevő ellentmondások miatt?

Erre a kérdésre, azt hiszem, úgy kell válaszolnunk, hogy a megoldás itt rendkívül sok körülménytől függ s a harc kimenetelét nagyjában és egészében csak azon az alapon lehet előre látni, hogy a föld lakosságának óriási többségét végeredményben maga a kapitalizmus tanítja és neveli a harcra.

A harc kimenetelét végeredményben az határozza meg, hogy Oroszország, India, Kína stb. a világ lakosságának óriási többségét alkotja. S az utóbbi évek folyamán éppen a föld lakosságának ez a többsége sodródik bele rendkívüli gyorsasággal a felszabadulásáért folyó harcba, úgyhogy ebben az értelemben a kételynek még csak árnyéka sem férhet ahhoz, hogy mi lesz a világot átfogó harc végső megoldása. Ebben az értelemben a szocializmus végleges győzelme tökéletesen és feltétlenül biztosítva van.

Bennünket azonban nem a szocializmus végleges győzelmének elkerülhetetlensége érdekel. Bennünket

az érdekel, hogy nekünk, az Oroszországi Kommunista Pártnak, nekünk, az oroszországi szovjethatalomnak, milyen taktikát kell követnünk, hogy megakadályozzuk a nyugat-európai ellenforradalmi államokat abban, hogy eltiporjanak bennünket. Ahhoz, hogy biztosítsuk fennmaradásunkat az ellenforradalmi imperialista Nyugat és a forradalmi és nacionalista Kelet, a világ legcivilizáltabb államai és a keleti módra elmaradt, de többséget alkotó államok közti következő háborús összeütközésig, — ahhoz ennek a többségnek idejében civilizálódnia kell. Mi sem vagyunk eléggé civilizáltak ahhoz, hogy közvetlenül térjünk át a szocializmusra, bár a politikai előfeltételeink megvannak hozzá. A következő taktikát kell követnünk, illetve megmentésünk érdekében a következő politikát kell folytatnunk:

Igyekezzünk felépíteni olyan államot, amelyben a munkások megőrzik a vezetést a parasztság fölött, megőrzik a parasztság bizalmát, s a legnagyobb takarékossággal társadalmi viszonyaikból a pazarlásnak még a nyomait is kiirtják.

Államapparátusunkban a legnagyobb takarékosságot kell elérnünk. Ki kell irtanunk belőle minden nyomát annak a tékozlásnak, amiből oly sokat örökölt a cári Oroszországtól, a cári Oroszország bürokratikus-kapitalista apparátusától.

Nem lesz-e ez a paraszti korlátoltság birodalma?

Nem. Ha a munkásosztály vezetni fogja a parasztságot, akkor az államháztartásunkban érvényesített nagy és lehető legnagyobb takarékossággal elérhetjük azt, hogy minden, még a legkisebb megtakarítást is

félre tudjuk tenni gépi nagyiparunk fejlesztésére, a villamosítás és tőzegtermelés fejlesztésére, a Volhov Művek építésének befejezésére stb.

Ebbe és csakis ebbe vessük reménységünket. Csakis így tudunk majd, képletesen szólva, egyik lóról a másikra, mégpedig a nyomorúságos parasztgebéről, a muzsik lováról, a tönkretett parasztország viszonyainak megfelelő takarékosság lováról arra a lóra átnyergelni, amelyet a proletariátus keres és feltétlenül keresnie is kell a maga számára: a gépi nagyipar, a villamosítás, a Volhov Művek stb. lovára.

Így kapcsolom össze gondolatban munkánk, politikánk, taktikánk, stratégiánk általános tervét az újjászervezett Munkás-Paraszt Felügyelet feladataival. Ebben látom annak a rendkívüli gondoskodásnak, rendkívüli figyelemnek az igazolását, amelyben a Munkás-Paraszt Felügyeletet kell részesítenünk azáltal, hogy rendkívüli magasságba emeljük, élére a Központi Bizottság jogaival felruházott vezetőséget állítunk stb. stb.

Ez az igazolás abban áll, hogy csakis úgy tudjuk egész bizonyosan tartani magunkat, ha apparátusunkat a lehető legnagyobb mértékben megtisztítjuk, a lehető legkisebbre csökkentjük benne mindazt, amire nincs feltétlen szükség. Akkor viszont nem egy kisparaszti ország színvonalán, nem ennek az általános korlátozottságnak a színvonalán tudjuk majd tartani magunkat, hanem olyan színvonalon, amely feltartóztathatatlanul egyre magasabbra emelkedik a gépi nagyipar színvonala felé.

Ilyen nagyszerű feladatokat álmodok én Munkás-

Paraszt Felügyeletünknek. Ez vitt engem arra, hogy egyik legtekintélyesebb felső pártfórumunknak egy „közönséges" népbiztossággal való egybeolvasztását tervezzem.

1923. március 2.

„Pravda" 49. sz.
1923. március 4.
Aláírás: N. Lenin

Lenin Művei. 33. köt.
1953. 488—504. old.

JEGYZETEK

[1] A „*Levél a kongresszushoz*" „Végrendelet" néven ismeretes; ezt a levelet Lenin 1922. december 23 és 26 között, a „Kiegészítést az 1922. december 24-i levélhez" pedig 1923. január 4-én diktálta le.

Ez a levél, éppúgy, mint az utána közölt „Az Állami Tervbizottságnak törvényhozó funkciókkal való felruházásáról" c. levelek Lenin utolsó, programadó jelentőségű írásaihoz csatlakoznak, nevezetesen a „Naplójegyzetek", „A szövetkezetekről", „Forradalmunkról (N. Szuhanov feljegyzéseivel kapcsolatban)", „Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet (Javaslat a XII. pártkongresszusnak)", „Inkább kevesebbet, de jobban" c. írásokhoz, amelyeket 1923 január—február folyamán diktált, és amelyek ugyanakkor jelentek meg a „Pravdá"-ban (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953.).

Lenin szükségesnek tartotta, hogy ezt a levelet halála után a soron következő pártkongresszus tudomására hozzák. Lenin kívánságának megfelelően a levelet felolvasták az 1924. május 23 és 31 közt lezajlott XIII. pártkongresszus küldöttei előtt. A XIII. pártkongresszus akkor egyhangúlag olyan határozatot hozott, hogy nem hozza nyilvánosságra ezt a levelet, mivel Lenin a kongresszushoz intézte és nem kinyomásra szánta.

Lenin fenti leveleit az SZKP Központi Bizottságának határozata értelmében ismertették az SZKP XX.

kongresszusának küldötteivel, majd pedig szétküldték a pártszervezeteknek.

Az SZKP Központi Bizottságának határozata alapján a levelek 1956-ban megjelentek a „Kommunyiszt" 9. számában, és kiadták külön brosúrában is nagy példányszámban. — *7*

[2] Pjotr Sztruve Prágában 1922-ben megjelent „Russzkaja Miszl" c. fehérgárdista folyóiratának politikai szemleírója nem Sz. F. Oldenburg volt, ahogy a levélben szerepel, hanem Sz. Sz. Oldenburg.

Sz. F. Oldenburg — neves orosz orientalista, 1922-ben a Tudományos Akadémia örökös főtitkára volt (lásd Nagy Szovjet Enciklopédia, 2. kiad. 31. köt. 7. old.). — *8*

[3] Zinovjevnek és Kamenyevnek a párt Központi Bizottsága 1917. október 10-i (23-i) és 16-i (29-i) ülésén tanúsított kapituláns magatartásáról van szó, amikor ők Leninnek a fegyveres felkelés azonnali előkészítésére vonatkozó határozati javaslata ellen szólaltak fel és szavaztak. Amikor a Központi Bizottság mindkét ülésén kudarcot szenvedtek, Kamenyev és Zinovjev október 18-án a mensevikek „Novaja Zsizny" c. lapjában bejelentették, hogy a bolsevikok felkelést készítenek elő, és hogy ők a felkelést kalandnak tartják. Ezzel elárulták Rodzjankónak és Kerenszkijnek a legnagyobb párttitkot, a Központi Bizottságnak azt a határozatát, hogy a legközelebbi időben felkelést szervez. Lenin ugyanaznap „Levél a bolsevik párt tagjaihoz" c. írásában elítélte ezt az eljárást, s hallatlan sztrájktörésnek nevezte (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 213—216. old.). — *10*

[4] Az „*autonomizálás*" — az az elgondolás, hogy a szovjet-

köztársaságok az OSZFSZK-ba való belépésük útján az autonómia alapján egyesüljenek. Ez a gondolat volt az alapja „Az OSZFSZK és a független köztársaságok kölcsönös viszonyáról" szóló határozattervezetnek, amelyet Sztálin terjesztett be és amelyet 1922 szeptemberében fogadott el a Központi Bizottságnak az az albizottsága, amely a KB plénumára előkészítette az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság, az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság, a Belorusz Szocialista Szovjet Köztársaság és a Kaukázusontúli Föderáció további kölcsönös viszonyának kérdését. Lenin 1922. szeptember 27-én a Politikai Iroda tagjaihoz intézett levélben keményen megbírálta ezt a tervezetet. A kérdésnek elvileg más megoldását javasolta: valamennyi szovjetköztársaság, köztük az OSZFSZK önkéntes egyesülését egy új államalakulatban — a Szovjet Köztársaságok Szövetségében — a teljes egyenjogúság alapján.

„... Mi — írta Lenin — egyenjogúaknak valljuk magunkat az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársasággal és a többi köztársasággal, és velük együtt és velük egyenlő alapon új szövetségbe, új föderációba lépünk..." A Központi Bizottság albizottsága Lenin útmutatásainak megfelelően átdolgozta a határozattervezetet. A Lenin útmutatásaiból kiinduló új tervezetet 1922 októberében a párt Központi Bizottságának plénuma jóváhagyta. A Központi Bizottság határozata alapján megindult a köztársaságok egyesülését előkészítő munka. 1922. december 30-án az SZSZKSZ szovjetjeinek I. kongresszusa elfogadta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulását kimondó történelmi jelentőségű határozatot.

Lenin, minthogy rendkívül nagy jelentőséget tulajdonított a nemzetiségi politika helyes végrehajtásának és a szovjetkongresszuson elfogadott Nyilatkozat és Szerződés gyakorlati megvalósításának, 1922. december 30-án és 31-én tollba mondott egy levelet „A nemzetiségek, illetve az »autonomizálás« kérdéséhez". Lenin levelét felolvasták az OK(b)P 1923 áprilisában tartott XII. kongresszusán, a küldöttségek vezetőinek az ülésén. A kongresszus határozatot hozott „A nemzeti kérdésről". A határozat Lenin útmutatásain alapult. — *23*

[5] Az OK(b)P Központi Bizottságának 1922 októberében és decemberében tartott plénumairól van szó. A plénumok napirendjén az SZSZKSZ megalakulásának a kérdései szerepeltek. — *23*

[6] Lenin „A »baloldali« gyerekességről és a kispolgáriasságról" c. cikkére gondol (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 323—355. old.). — *48*

[7] Lenin itt nyilvánvalóan Marx „Polgárháború Franciaországban" c. művéből és Kugelmannhoz 1871. április 12-én írott leveléből idéz (lásd Marx—Engels: Válogatott művek. 1949. 1. köt. 505. old.; 2. köt. 462. old.). — *52*

[8] Lásd Marx 1856. április 16-i levelét Engelshez (Marx—Engels: Válogatott levelek. 1950. 100—101. old.). — *52*

[9] Lenin a „*Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet*" és folytatását, az „*Inkább kevesebbet, de jobban*" c. cikkeket a XII. pártkongresszusra írta.

Az OK(b)P XII. kongresszusa, amely 1923. április 17 és 25 között ülésezett, határozataiban figyelembe vette Lenin minden útmutatását, melyeket legutolsó cikkeiben és leveleiben kifejtett. A kongresszus külön határozatot hozott „A Munkás-Paraszt Felügyelet és a Központi Ellenőrző Bizottság feladatairól", továbbá a Központi Ellenőrző Bizottság és a Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztossága szervei munkájának egyesítéséről (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 838—843., 844—845. old.). — *50*

TARTALOM

I. Levél a kongresszushoz 7
II. 8
Kiegészítés az 1922. december 24-i levélhez 11
III. 12
IV. Az Állami Tervbizottságnak törvényhozó funkciókkal való felruházásáról 15
V. 17
VI. 19
VII. (A központi bizottsági tagok számának növelésével foglalkozó részhez) 21
A nemzetiségek, illetve az „autonomizálás" kérdéséhez 23
A nemzetiségek, illetve az „autonomizálás" kérdéséhez (Folytatás) 26
Naplójegyzetek 33
A szövetkezetekről 41
I. 41
II. 48
Forradalmunkról. (N. Szuhanov feljegyzéseivel kapcsolatban) 53
I. 53
II. 58
Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet (Javaslat a XII. pártkongresszusnak) 60
Inkább kevesebbet, de jobban 68

Jegyzetek 93

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
A KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
A MARXIZMUS–LENINIZMUS KLASSZIKUSAINAK
SZERKESZTŐSÉGE

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója. A borítót Erdélyi János tervezte. Műszaki vezető: Szécsi Anikó. Műszaki szerkesztő: Rudas László. A szedést 1963. II. 1-én kezdték meg. Megjelent 1963. V. 28-án 8000 példányban. Terjedelem 6½ (A 5) ív.
PL–69–G–6367

630561/1 — Zrínyi Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Polgár Imre igazgató